

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální patologie a sociologie

Pohledy společnosti na trest smrti

Bakalářská práce

Autor: Maja Bartoš
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce: JUDr. Miroslav Antl
Oponent práce: Mgr. et Mgr. Tereza Raszková

Zadání bakalářské práce

Autor: Maja Bartoš

Studium: P15K0072

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální patologie a prevence

Název bakalářské práce: **Pohledy společnosti na trest smrti**

Název bakalářské práce AJ: Views of society on the death penalty

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářskou práci uvozuje historie trestu smrti od dob pravěku až po současnost. Důraz je kladen na dění v České republice, ale ani zbytek světa není opomenut. Normativní chápání této sankce společně s predikcí budoucnosti zakončuje teoretickou část práce. Empirická část se soustředí na sekundární analýzu dat veřejného mínění na trest smrti. Dále bude zpracován rozhovor s katem a uskutečněno interview s autorem tohoto rozhovoru.

SVÁTEK, Josef. Dějiny poprav a katů v Čechách. Praha: Havran, 2004. Mýtus. ISBN 80-86515-45-1. FRANCEK, Jindřich. Zločin a trest v českých dějinách. V Praze: Rybka Publishers, 1999. ISBN 80-86182-91-6. MONESTIER, Martin. Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost. V Praze: Rybka Publishers, 1998. ISBN 80-86182-05-3. DAVIES, Douglas James. Stručné dějiny smrti. Praha: Volvox Globator, 2007. Diagramma. ISBN 978-80-7207-628-4.

Garantující pracoviště: Katedra sociální patologie a sociologie,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: JUDr. Miroslav Antl

Oponent: Mgr. et Mgr. Tereza Raszková

Datum zadání závěrečné práce: 5.1.2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne _____ 2018

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla v první řadě poděkovat vedoucímu práce, panu JUDr. Miroslavovi Antlovi, za trpělivou pomoc, podporu a cenné rady, které mi během práce ochotně poskytoval. Velké poděkování patří také panu Mgr. Stanislavovi Motlovi za uskutečnění rozhovoru pro empirickou část bakalářské práce.

Anotace

BARTOŠ, Maja. *Pohledy společnosti na trest smrti*. Hradec Králové, 2018. 77 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce na téma *Pohledy společnosti na trest smrti* se zabývá tématem absolutního trestu. Z počátku je komplexně popsán nadřazený pojem trest, resp. trestání a poté je definován termín trestu smrti. Historii trestu smrti se věnují 2 jednotlivé kapitoly. Součástí české historie jsou i podrobně popsané poslední případy spojené s udělením trestu smrti na našem území. Po popisu historie znázorňuje samostatná kapitola současné pohledy a názory vztahující se k problematice. Další části práce cílí na aktuální otázky ve světě i u nás. Terorismus má nyní stoupající tendenci a jedním z možných opatření je i zavedení trestu smrti. Závěrečná práce představuje také potřebné podmínky a překážky při znovuzavedení trestu smrti v České republice. Dozvídáme se, že renesance tohoto druhu trestu by byla velmi problematická, a proto je blíže rozebrána možnost doživotního trestu bez možnosti podmíněného propuštění.

Výzkumná část je zaměřena na postoje české společnosti na trest smrti. Je využito rozhovoru s historikem s bohatými zkušenostmi s doživotně odsouzenými vězni, odborníkem na trestní právo a analýzy odborných výzkumů od postkomunistického období až po současnost.

Klíčová slova: trest smrti, trest, absolutní doživotí, terorismus, kat

Annotation

BARTOŠ, Maja. *Views of society on the death penalty*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2017. 77 pp. Bachelor Degree Thesis.

This Bachelor's thesis on the topic of Society's Views on the Death Penalty deals with the topic of absolute punishment. Firstly there is complexly described the superior term punishment, respectively chastisement and then there is defined the term death penalty. Two individual chapters are focused on the history of the death penalty. As a part of the Czech history there are in detail described last cases related to the death penalty sentence in our country. After the description of the history an individual chapter shows present views and opinions related to the problematics. Following parts of the thesis are focused on the current questions in the world and in our country. Terrorism now has an increasing tendency and one of the possible measures is the introduction of the death penalty. This thesis also presents the necessary conditions and obstacles to the reintroduction of the death penalty in the Czech Republic. We find out that the renaissance of this type of punishment would be very problematic and therefore the possibility of life imprisonment without the possibility of conditional release is described in detail.

The research part is focused on the attitudes of Czech society on the death penalty. An interview with a historian with rich experience with life-sentenced prisoners, criminal law expert and analysis of professional research from the post-communist period to the present is used.

Keywords: death penalty, punishment, absolute life sentence, terrorism, executioner

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum:

Podpis studenta:

OBSAH

Úvod	9
1 Vymezení problematiky trestání.....	10
1.1 Teoretické koncepce účelu trestu.....	11
1.2 Chápání účelu trestu v České republice a jeho funkce	13
2 Trest smrti.....	15
2.1 Trest smrti v českých zemích.....	15
2.2 Vývoj trestu smrti po vzniku Československa.....	18
2.3 Poslední popravení na našem území	19
3 Dějiny trestu smrti až po současnost	24
4 Aktuální pohledy na problematiku trestu smrti	28
4.1 Argumenty retencionistů a abolicionistů	28
4.2 Trest smrti v náboženství.....	29
4.3 Absolutní doživotí jako alternativa trestu smrti.....	31
4.4 Trest smrti za trestné činy spojené s terorismem	35
4.5 Možnosti znovuzavedení trestu smrti	37
5 Povolání kata	39
6 Výzkumné šetření.....	41
6.1 Prezentace analýzy statistických dat.....	41
6.2 Prezentace rozhovorů.....	51
6.3 Vyhodnocení empirického šetření	64
Závěr.....	66
Seznam použitých zdrojů.....	68
Příloha.....	75

Úvod

S tématem trestu smrti jsem se poprvé blíže setkala při seminární práci v prvním ročníku studia Univerzity Hradec Králové. Zaujala mě jeho historie, způsoby poprav, které člověk dokázal vymyslet, a především jak silný odpor evropských státních exekutiv stále přetrvává i v období současných velkých bezpečnostních rizik. Myslím si, že by se dalo nad tímto druhem trestu u některých zvláště brutálních, sexuálně motivovaných a profesionálně provedených, plánovaných vražd uvažovat. Po rozboru jednoho z výzkumů, jehož závěrem byla silná podpora trestu smrti občany České republiky, jsem chtěla zjistit a popsat souvislosti s dějinami a důvody zmíněných názorů.

Cílem bakalářské práce je tedy představit názory české veřejnosti na trest smrti a jejich vývoj v čase. Informace, které budou v empirické části analyzovány, získám sběrem dat z oficiálních zdrojů a rozhovorem se dvěma zainteresovanými osobami. Předpokládám, že závěrem veřejného mínění bude větší podíl zastánců trestu smrti oproti jeho odpůrcům. Tato křivka se bude časem snižovat kvůli postupnému narůstání idey humanismu. S těmito závěry budou souhlasit i závěry rozhovorů. Myslím si, že oba respondenti budou pro trest smrti v případě nejbrutálnějších trestných činů a terorismu.

V teoretické části je kladen důraz na popis problematiky, definice základních termínů – trestu a trestu smrti a jejich následné propojení s aktuální problematikou. Trest smrti je v našem prostředí již třetím desetiletím mrtvým odvětvím trestního práva, ale s příchodem nových bezpečnostních rizik, jako je například terorismus, začíná být otázka znovuzavedení trestu smrti stále aktuálnější. Dalším úkolem práce je tedy zdůraznit aktuální světové i národní trendy a možnosti zpřísnění současné trestní politiky.

Práce, která se opírá o přední české odborníky zabývající se daným tématem, kterými jsou JUDr. Miroslav Antl (2007), Mgr. Stanislav Motl (2010) a PhDr. Jindřich Francek (2007), má sloužit jako stručný dějinný přehled trestu smrti s přesahem do současnosti, kdy budou vzaty v potaz pohledy na trest smrti české společnosti v 21. století. Má upozornit mimo jiné i na mezinárodní přesah problematiky, nastínit mezikulturní rozdíly a představit statistiky poprav v různých částech světa, čímž dojde k zdůraznění kontinentálních odlišností. Čtenáře, kterými může být jak odborná společnost, tak laik, má uvést do tématu, přivést jej k zamyšlení a upozornit na některé zajímavosti, které s sebou nese fenomén trestu smrti.

1 Vymezení problematiky trestání

Ke správnému uchopení celé problematiky je základem vysvětlit pojmosloví vztahující se k danému tématu. Budeme-li se bavit o trestu smrti, též absolutním trestu, je nutné rozklíčovat především slovo trest. Tento díl práce tedy bude sloužit jak k pochopení pojmu, ale také k utvoření vlastního názoru na problematiku skrze odborné definice. Na tento pojem nahlíží různá odvětví různým úhlem pohledu, a právě souhrn těchto nancí dokáže přinést tížený výsledek, kterým je co nejpřesnější popis a správný vstup do celé problematiky.

Pojem „trest“ je dle Michálka myšlen především jako prostředek výchovy, vynucování si žádoucího chování a eliminování jednání nevhodného. Každá z částí této definice se dá vztáhnout na jakýkoli úsek života člověka. Ať se jedná o dětský věk, nebo věk produktivní. Rozdíl je spíše z pohledu trestající strany. Zatímco v dětském věku jsou to většinou rodiče, později se již jedná o různé osoby v okolí, instituce nebo v jistých ohledech i samotný stát. A právě naposledy zmíněný bude hrát hlavní roli v této bakalářské práci.

Ne vždy však měl pojem trest stejný význam. Dle Ústavu pro jazyk český byl ve staročeštině spojován spíše s travinami a rákosem. Jedinou spojitostí tohoto pojmu se současným významem má sloveso *treskati*, které označuje udělení slovní výtky, hubování, lání, kárání. Později však získává význam trestu za provinění slovo *trestati*.

Současný význam slova trest nahrazoval pojem pomsta (vycházející z praslovanského slova *mstiti se*). Ta byla od počátku 14. století označována jako „*násilná odvěta za něco zlého, za zločin či hřích*“. Druhým možným výkladem tohoto slova byla „*újma uložená provinilci za hříchy nebo za zločiny*“. Jednalo se tedy o synonymum k dnešnímu slovu trest. Koncem 14. století pomsta přechází z rukou poškozených zločinem (vykonavatelů odvěty) do rukou soudů a v roce 1402 je Zemskými deskami vlastní „pomsta“ uložena výhradně soudům. Slovo „trest“ pak ztrácí svůj původní význam (traviny) a nahrazuje jej současným významem v 16. století. (Michálek, © 2011, online)

Současné trestní právo vysvětluje pojem trestu jako „opatření státního donucení, ukládané jménem státu k tomu povolánými soudy v trestním řízení, jímž se působí určitá újma za spáchaný trestný čin jeho pachateli, trestem se tak vyslovuje společenské

odsouzení činu a jeho pachatele“ (Šámal, 2016, s. 302) a jak zmiňuje Jelínek (2017), je tedy právním následkem protiprávního jednání pachatele.

První část definice má na mysli, že je trest ukládán pouze za trestné činy, a to prostřednictvím pověřených soudů. Tato myšlenka je zakotvena již v Ústavě ČR, konkrétně v čl. 81 a 90. V prostředí trestů udělovaných státním aparátem tedy mohou rozhodovat pouze soudy, nikdo jiný. Pokud by bylo právo vymáháno jiným způsobem, např. svépomocí (která byla v minulosti běžná), jednalo by se z pohledu trestního práva a pomstu, nikoli o trest.

Meritem trestu je však způsobení újmy provinilci. Újma může mít několik podob – od omezení jedince na svobodě, přes majetkový postih, až v některých zemích zbavení života. Újma má být způsobena konkrétní osobě, která je zodpovědná za škodlivý následek, který způsobila. Trest „v zastoupení“ tedy nepřipadá v úvahu a musí být ctěna zásada zákonnosti z lat. „*nullum crimen sin lege*“ a „*nulla poena sine lege*“, tedy není trestného činu bez zákona a není trestu bez zákona. Pomocí trestu si společnost udržuje harmonii, chrání sebe sama, vyslovuje své morální principy a deklaruje své výsostné postavení.

Trest je chápán nejenom z právní stránky, ale můžeme jej vymezit také v pedagogickém pojetí a pojmut jako „jednu z forem negativního motivačního působení, jako záměrně navozený následek nesplněného nebo špatně splněného úkolu.“ (Průcha, 2013, s. 234) Trest je spolu se svým protikladem – odměnou, jedním ze základních výchovných prostředků.

1.1 Teoretické koncepce účelu trestu

Každý trest je ukládán z nějakého důvodu, ale také za nějakým účelem. Účel trestu se historicky měnil a vyvíjel společně s náladou a situací ve společnosti. Názory na účel trestu se tedy v minulosti různily, ale veškeré myšlenky by se daly shrnout do dvou základních koncepcí/teorií pojednávajících o účelu trestu – absolutní a relativní teorie. Aby nebylo striktní rozdělení názorů, je přijímána i třetí teorie, teorie smíšená, která spojuje názory obou zmíněných.

Absolutní teorie

Absolutní teorie vychází ze zásady: „*punitur, quia peccatum est*“, která v překladu znamená – trestá se, protože bylo spácháno zlo. (Jelínek, 2017) Zmiňovanou

teorii zastával např. Aristoteles, Imanuel Kant, Tomáš Akvinský, Georg Wilhelm Friedrich Hegel.

Tato teorie bývá též pojmenována jako teorie odplaty. Jejím cílem je potrestání pachatele, a to nejlépe stejným způsobem, jakým se sám provinil. Dílo člověka je totiž jeho svobodným jednáním a je pouze na něm, zda se rozhodne jít cestou, která s sebou nese činy proti stanoveným pravidlům. V případě, že se již jedinec začne chovat protiprávně, musí počítat s jistou odplatou a trestem, který by měl být, jak již bylo řečeno, roven vykonanému skutku. Nepotrestání pachatele by bylo nemorální a narušovalo by rovnováhu ve společnosti. Jedná se tedy o tzv. spravedlivý trest. Jediným cílem trestu je v této teorii pachatel. Stěžejními pojmy jsou odplata a spravedlnost.

Relativní teorie

Šámal (2009) uvádí, že pro relativní teorii je stěžejní zásadou „*punitur, ne peccetur*“, jenž znamená v překladu: trestá se, aby nebylo páčáno zlo. K této teorii se hlásili např. Cesare Lombroso, L. A. von Feuerbach.

Na rozdíl od absolutní teorie, zde nejde o odplatu, ale spíše o zastrašení a prevenci. Trest má přinášet společnosti určitý prospěch, má vychovávat pachatele a tím působit pozitivně na celou společnost. V důsledku je tedy cílem převýchova nebo polepšení zločince a tím ochrana společnosti. Namísto imperativu: „*Vina vyžaduje trest*“, představující teorii odplaty, přichází jiný imperativ: „*Nemoc vyžaduje léčení*.“

V rámci této teorie Černíková (2008) poznamenává, že lze hovořit o tzv. speciální a generální prevenci. Generální prevence je orientovaná na společnost, lépe řečeno potenciální pachatele, zatímco speciální prevence se soustředí na konkrétní pachatele.

Smíšená teorie

Jak již napovídá název této teorie, je tento náhled na trestání kombinací dvou předchozích. Snaží se o ponechání pozitiv a eliminaci negativ každé z teorií. Výsledkem je myšlenka, že trest má mít prvky jak represe, tak prevence, měl by být nápravou zločince, i jistou odplatou.

Dle Kalvodové daly prvky této teorie vzniknout např. německému trestnímu zákoníku z roku 1969, nebo se také objevily v § 23 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona účinného na našem území do 31. prosince 2009. (Kalvodová, 1995) Na této teorii je postaven i současný český koncept trestu.

1.2 Chápání účelu trestu v České republice a jeho funkce

Před vstoupením v účinnost současného trestního zákoníku v roce 2010, byl účel trestu v ČR popsán § 1 zákona č. 140/1961 Sb. „Účelem trestního zákona je chránit zájmy společnosti, ústavní zřízení České republiky, práva a oprávněné zájmy fyzických a právnických osob“ (Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákoník (starý) § 1, © 2010-2018, online) a v § 23 téhož zákona: „Účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti“ (Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákoník (starý) § 23, © 2010-2018 ,online).

Nový trestní zákoník již pracuje s pojmem trestní sankce (zahrnuje tresty i trestní opatření) a účel trestu již není explicitně stanoven. Ustanovení dvou výše zmíněných paragrafů je však natolik propracované, že se předpokládá jejich využití i do doby současné. Trest má tedy působit k ochraně zájmů České republiky a jejích občanů tím, že bude pachateli zabráněno v další trestné činnosti a bude vychován k řádnému životu.

Jak se však tato „přání“ daří ve skutečnosti plnit je patrné v dlouhodobých statistikách, které poukazují na vysoké procento recidivy. Dle statistik Ministerstva vnitra z roku 2016 jde o 46,3 % recidivy všech trestných činů (Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2016, online)

Je tedy otázkou, jakými prostředky a jak důsledně účel trestu prosazovat v praxi a jak pracovat se spoluprací samotného zločince.

Vedle účelu trestu rozlišujeme také jeho funkci. Dle Raszkové a Hoferkové (2013) existují tyto funkce trestu:

- „Odplatná (vyrovnávací) – jejím úkolem je emocionální uspokojení poškozeného vůči pachateli, z historického hlediska je nejstarší (oko za oko),
- regulativní (ochranná) – účelem této funkce je ochrana společnosti před nebezpečným deviantním chováním prostřednictvím ukládání sankcí pachatelům trestných činů,
- preventivní – spočívá především v neodvratitelnosti trestu jako takového, (pokud něco spácháš budeš potrestán) a ne v jeho tvrdosti,
- restorativní – snaží se o znovuobnovení (nápravu) narušeného sociálního vztahu mezi pachatelem a poškozeným (jedincem, skupinou, společností),
- výchovná – zaměřuje se na nápravu pachatele,

- morální – myšlenka potrestání zla a nastolení spravedlnosti (v současném pojetí jí není přikládána velká důležitost),
- represivní – izolace pachatele od společnosti.“ (Raszková, Hoferková, 2013, s. 38-41)

V současné době u nás existuje regulativní funkce trestu, represivní, preventivní, restorativní a stále populárnější se stává funkce výchovná. V zemích, kde je využíván trest smrti, je dbáno na morální a odplatnou funkci trestu, která v Evropě téměř ztratila své místo.

2 Trest smrti

Po popisu samostatného pojmu trest, bude další část textu věnována pojmu trest smrti. Jde o nejpřísnější a nejvyšší možný trest, který je díky své neměnnosti též nazýván trestem absolutním, a těší se tak vrcholnému postavení v hierarchii trestání. Právě kvůli svým hlavním atributům je také považován za nejrozporuplnější trest historie. Při jeho výkonu dochází ke zbavení osoby života, čímž je znemožněna její recidiva, ale také rehabilitace. Spojuje tedy prvek represe a generální prevence, odplaty a odstrašení.

V současnosti je to jediný trest, který zasahuje fyzickou integritu jedince – v minulosti bylo možné např. mučení či zmrzačení. Vykonání tohoto trestu musí předcházet řádný soudní proces, který projednává tzv. hrdelní zločiny, za které je tento trest možné uložit. Samotný stát následně provede výkon uloženého trestu (stát jej uloží i vykoná).

„Trest smrti je výrazem pomyslné spravedlnosti vyvážení mezi vrahem a obětí. Je kompenzací a odplatou společnosti za násilí a delikty, jež se protíví normám. Je bičem spravedlnosti a na ty jednotlivce, kteří bez imperativu zachování lidského života vraždí a znásilňují. Zadostiučiněním všem obětem a příbuzným, přičemž i pobídkou rozmyslu takových činů. Je to trest konečný.“ (Drbohlav, 2005, s. 101)

Výstižný je též výrok: „Trest smrti se řídí politickými, náboženskými, finančními i jinými úvahami a zvyklostmi, ale v celé své historii je pro něj příznačné neustálé hledání, ba možno říci pátrání po co nejstrašnějších, nejodpudivějších a nejkrutějších postupech, jaké si lidská představivost dokáže vybavit. Cíl je jediný – exemplárnost trestu, jehož smyslem je odstrašit každého, kdo by chtěl přestoupit přijatá pravidla a ustálený řád.“ (Monestier, 1998, s. 14)

Současným hlavním účelem je považováno odstranění jedince, jehož převýchova není možná a který je pro společnost natolik nebezpečný, že mu je v zájmu ochrany druhých odebráno právo na život. I přes to je však v některých zemích udělen i za méně závažné činy, které jsou v moderní společnosti zcela běžné či alespoň tolerované. Příkladem jsou rozsudky za cizoložství či nezákonné manželství v islámských zemích.

2.1 Trest smrti v českých zemích

Udělování a výkon trestu smrti sahá v českých zemích až k samotným kořenům osídlení území dnešní České republiky. Přesné počátky však určit nelze. První zmínky

o něčem podobném se vyskytují v 10. až 11. století - „Legenda o utrpení sv. Ludmily“, (Svátek, 2004, s. 13) či „Kanapariova legenda s první zmínkou o katovi – stětí hlavy za smilstvo“ (Cawthorne, 2009, s. 252). Ve středověku byl trest smrti univerzálním trestem. V tomto období se často využíval institut vyhnanství tzv. „*institut psance*“ – na psancích, pachatelích nejtěžších zločinů, mohl trest smrti vykonat kdokoli. Zároveň se do 14. století rozsudky vydávaly na základě tzv. „*ordálů*“ – božích soudů (dnes důkazních prostředků), které posuzovaly vinu na základě až iracionálních měřítek.

Dle Raszkové a Hoferkové (2013), byly nejčastější ordály vodou a železem.¹ Obecně měl mít trest v těchto dobách silně odstrašující účinek, který za husitství podporovaly i popravy spolupachatelů trestných činů.

V dobách středověku měl právo udělení trestu smrti panovník a později královská města, která si vytvořila vlastní relativně nezávislé soudy. Ty byly v dikci městské rady a řídily se obecnými právními předpisy, vrchnostenskými pokyny a instrukcemi. Výsledky prováděla rovněž rada spolu s rychtářem. První kodifikace je spojena s Vladislavským zřízením zemským z období kolem roku 1500. Stále však šlo o právo nalézací bez možnosti odvolání. Před tím bylo spojeno s právem obyčejovým.

Z dochovaných materiálů, jak představuje ve své knize Cawthorne (2009), lze usuzovat, že se v tehdejší době popravovalo stětím, oběšením, zahrabáním zaživa, lámáním kolem a upálením. Nejčastější trestné činy, za které byl tehdy udělován trest smrti, byly z oblasti náboženství a církve (též čarodějnictví), feudálního státu a panovníka a dále také za křivé obvinění nejvyšších státních funkcionářů státu. Právo městské se pomalu vytrácí a vzniká tzv. právo staroměstské.

Jak upozorňuje Francek (1999), v roce 1523 je pověřena nově vzniklá Česká komise vypracováním zákoníku městského práva. Ten je dokončen až v roce 1536. Ačkoli nebyl oficiálně přijat, praxe z něj čerpala. V roce 1579 došlo k nové kodifikaci městského práva, kdy Práva městská království Českého obsahovala normy téměř všech okruhů práva – od práva rodinného, až po právo trestní či hrdelní, chybělo pouze právo věcné.

¹ „Při ordálu vody byl svázaný člověk spouštěn do studené vody chápané jako čistý živel. Buď se potopil nebo zůstal na hladině. Ordál železem se prováděl chůzí bosou nohou přes dvanáct rozžhavených radlic, nebo formou přísahy s přitisknutím prstů na rozpálený kov. Jistě spálili se všichni. Smysl spočíval v tom, aby člověk překonal bolest a vydržel celý úkol.“ (Francek, 1999, s. 28)

Pro trest smrti je přelomový rok 1627, kdy je vydáno Obnovené zřízení zemské, které dává možnost odvolání se k české dvorské kanceláři ve Vídni. Do konce 18. století zaznamenávali městští písaři všechny výslechy, trestní řízení, ale i vykonané popravy do právních, tzv. smolných či černých, knih. (Francek, 1999)

Monestier poznamenává že, k útlumu výkonu trestu smrti došlo na začátku 17. století. K jeho renesanci však dochází ihned v druhé polovině tohoto století, kdy je spojen především s čarodějnickými procesy. Do popředí se později dostává i tzv. apelační soud (soud s možností odvolání se). Prvním zákonem vztahujícím se přímo k trestu smrti je hrdelní řád Josefa I. z roku 1707. Ještě v této době odsuzují k trestu smrti „laikové“, kteří se běžně dopouští omylů, ikdyž měli k souzení zvláštních privilegií. (Monestier, 1998)

Dále pak Francek (2011) uvádí, že toto změnila v roce 1768 Marie Terezie, která ustanovila 24 hrdelních soudů, které byly osazeny odborníky v této oblasti práva. Čarodějnické procesy naprosto odmítá, což dokládá i její dobový výrok: „*čarodějnice nalezneme pouze tam, kde vládne nevědomost.*“

Díky osvícenství a humanismu se na našem území začíná ve větší míře užívat od 18. století „mírnějších“ trestů, jako jsou nucené práce, náhrada škod, vězení atd. Trestní zákoníky do roku 1787 povolovaly torturu jako prostředek při výslechu a další nehumánní a nemorální postupy. Ty odsuzuje v tomto roce sepsaný Všeobecný zákoník o zločinech a trestech za ně. Jde o jakousi revoluci v pohledu na trest smrti – primárním účelem trestu již není pomsta, ale převýchova. Rok na to je dokonce trest smrti Josefem II. zrušen, povolen byl pouze ve výjimečných případech spojených se stanným právem. 1795 je však znovu zaveden – za velezradu či pokus o ni.

Rok na to je trestní zákoník novelizován. V roce 1803 vstoupil v účinnost nový trestní zákoník (Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích), který zahrnoval možnost trestu smrti podobného modelu josefínských dob. Zde je již myšleno na nepřičetnost a nedostatek věku a postavu kata pomalu začínají střídat odborníci z jiných odvětví – lékaři, dozorcí, psychiatři, vychovatelé apod. Stejně tomu tak bylo i v zákoně z roku 1852 (platnost až do roku 1950), který přinesl rozdělení zločinů, přečinů a přestupků. Trest smrti se vykonává už pouze oběšením, na osobách starších 20 let a za trestný čin vraždy, loupežného zabití, vzbouření za stanného práva, velezradu a zhářství, při kterém došlo ke smrti člověka. Začíná se zvažovat společenská nebezpečnost. Poslední veřejná poprava Rakouska-Uherska byla vykonána v roce 1871

v Plzni (obávaný vrah Josef Janeček). (Francek,1999) Poslední poprava v Rakousku-Uhersku pak v roce 1903 v Chebu. (Cawthorne,2009)

2.2 Vývoj trestu smrti po vzniku Československa

Po roce 1918 jsou vesměs přejaty právní normy Rakouska-Uherska (Čechy, Morava a Slezsko – Rakouské, Slovensko a Podkarpatská Rus – Uherské). Rakouský trestní zákoník povoloval za vraždu pouze trest smrti, uherský i odnětí svobody. Rozdíl odstranil zákon č. 91/1934 Sb. – vedle trestu smrti i vězení na 15 až 30 let a doživotí. To se týká i právních úprav spojených s trestem smrti.

Cawthorne upozorňuje, že po osamostatnění republiky došlo ke snížení počtu osob odsouzených na trest smrti. Za prvních 20 let samostatné Československé republiky byla vykonána průměrně jedna poprava ročně, způsobem bylo vždy oběšení. Dalším, přibližně 400 odsouzeným, udělil prezident Masaryk milost. Dle zákona č. 91/1934 Sb. O ukládání trestu smrti a o doživotních trestech bylo možné uložit trest těžkého doživotního nebo dočasného žaláře, pokud byly zjištěny polehčující okolnosti a trest smrti by byl příliš přísný. Za existence Československa došlo k největšímu nárůstu výkonu trestu smrti během období Protektorátu Čechy a Morava. Nacisté používali zavražďovací politiku skrze trest smrti, který byl ukládán i za nedbalostní delikty. (Cawthorne, 2009)

Jak uvádí Monestier (1998), byla místem poprav od roku 1926 Pankrácká věznice, kde byla od roku 1943 „velmi oblíbená“ místní gilotina, kterou využíval k popravám kat Alois Weiss. Gilotina také dala vzniknout pojmenování „Pankrácká sekyrárna“. Popravčí mechanismus byl sestaven z kovových vodících lišt, ve kterých se pohybovala čepel se zešikmeným ostřím, o váze 60 kg.

„Popravy se prováděly od 5. dubna 1943 do 26. dubna 1945. V noci mezi posledním dubnem a prvním květnem byla gilotina rozmontována a její část se sekyrou hozena z Karlova mostu do Vltavy.“ (Monestier, 1998, s. 371-372)

Ze statistik je patrné, že za období první republiky (1918-1938) bylo popraveno pouze 15 osob, v letech 1939–1945 osob 360 000 (z toho 195 000 v koncentračních táborech) a v letech 1946–1964 1011 osob (z toho 240 politických vězňů). (Raszková, Hoferková, 2013) Poválečné popravy byly i veřejné a dle Cawthorna byla poslední v květnu 1946, kdy byl popraven oběšením K. H. Frank. Popravě přihlíželo kolem 5000 diváků. Rozsudky většinou vynášely krajské soudy. (Cawthorne, 2009)

Zákonem č. 231/1948 Sb. Na ochranu lidové demokratické republiky, byla rozšířena oblast trestných činů, za které je možné uložit trest smrti o politicky motivované trestné činy. Trestní zákoník z roku 1950 stále trest smrti obsahoval (oběšením, v době zvýšeného ohrožení státu i zastřelením). Do roku 1954 je trest smrti vykonáván především oběšením a to ve všech krajských věznicích.

Poslední politicky motivovaná poprava proběhla v roce 1960, jelikož po přijetí nového trestního zákona v roce 1961 bylo trest smrti možno uložit za 33 nejzávažnějších trestných činů, do nichž již politické trestné činy nespadały. K jeho udělení bylo nutné splnění jedné z podmínek z § 29 odst. 1 písm. a), b) trestního zákona č. 140/1961 Sb.:

- a) uložení trestu smrti vyžadovala účinná ochrana společnosti, nebo
- b) nebyla naděje, že by pachatele bylo možné napravit trestem odnětí svobody do 15 let. (Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákoník (starý), © 2010-2018, online)

Trest smrti dle § 29 odst. 4 nebylo možné uložit těhotné ženě a osobě mladší osmnácti let. Od roku 1965 pak byla po novelizaci tohoto zákona možná žádost o milost.

Jako alternativa absolutního trestu byl v roce 1973 přijat výjimečný trest odnětí svobody na 15 až 25 let, čímž došlo ke snížení udělení trestu smrti na 2 až 3 ročně. Konec trestu smrti v Československé republice znamenal rok 1989, kdy došlo k další novelizaci trestního zákoníku zákonem č. 175/1990 Sb. kterým se mění a doplňuje trestní zákon č. 140/1961 Sb.. Ten ve své důvodové zprávě trest smrti označil za nehumánní kvůli možnosti justičního omylu a zrušil jej, oblast výjimečného trestu novela upravila.

Zrušení absolutního trestu potom potvrzuje i zákon, který je součástí ústavního pořádku, zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod, která ve svém článku 6 odst. 3 uvádí, že, „*trest smrti se nepřipouští*“. (Usnesení č. 2/1993 Sb., čl. 6, odst. 3, © 2010-2018, online) Tato informace zřejmě navazovala na dohodu Rady Evropy, která rovněž výkon trestu smrti zakazuje a jelikož se jedná o mezinárodní normu, je nadřazena českému právnímu systému.

2.3 Poslední popravení na našem území

Následující část práce blíže popíše příběhy posledních popravených zločinců na našem území. Uvede podrobněji jejich činy a následné chování před soudy.

Vladimír Lulek

(nar. 21. května 1953 ve Štáhlavech)

Ceskatelevize.cz uvádí příběh Vladimíra Lulka, který 22. prosince 1986 v Předměřicích u Hradce Králové zabil v nočních hodinách v opilosti svou o devět let starší ženu 36 bodnými ranami. Následně zavraždil i 4 přítomné děti ve věku 10, 8, 7 let a 18 měsíců. Sousedka, která se snažila muži v běsnění zabránit, byla „pouze“ zraněna. (Poslední popravený v Česku – pětinasobný vrah Vladimír Lulek, © 1996–2018, online)

„Byl to obzvlášť odporný a brutální vrah. Přestože u soudu vytrvale mlčel, ani tak nevzbuzoval sebemenší lítost, vzpomíná tehdy čerstvý krajský prokurátor Miroslav Antl.“ (Od poslední popravy uběhlo 25 let, na vraha Lulka místní stále pamatují, © 1999–2018, online)

Webová stránka české televize zdůrazňuje, že u soudního líčení předstíral Lulek duševní chorobu. Psychiatrický posudek však onemocnění vyloučil a uznal jej příčetným a svéprávným. Zároveň také upozornil na zřejmou nenapravitelnost osobnosti obžalovaného. V posuzování případu obžalovanému nepřidal ani fakt, že byl již před tím čtyřikrát trestán. 14. ledna 1988 zněl rozsudek soudu jasně, trest smrti. 2. února 1989 byl popraven a stal se tak posledním člověkem popraveným na území České republiky. K popravě byla využita pankrácká věznice, kde byla poprava provedena oběšením. (Poslední popravený v Česku – pětinasobný vrah Vladimír Lulek, © 1996–2018, online)

Štefan Svitek

(nar. 23. ledna 1960 v Podbrezovej – Slovensko)

Webová stránka České televize popisuje příběh Svitka který 30. října 1987 přišel kolem jedenácté večer domů opilý. Běžně byl v opilosti velmi agresivní a z tohoto důvodu se zamknula jeho těhotná manželka i s dvěma dětmi (jedno vlastní) do ložnice. Tento postup však agresivitu u Svitka jen umocnil. Zmocnil se sekery, dveře vylomil sekerou a manželku poté 16 ranami umlátit, poté pokračoval a několika údery sekerou zabil i obě dcery. Jeho běsnění však nebylo u konce. Pokračování mělo charakter sexuálního ukájení se, při němž dle dostupných informací oběti tohoto hrůzného činu pitval, vytrhával z nich vnitřnosti a rozhazoval je kolem sebe. Podobného zmrzačení bohužel nezůstal ušetřen ani šest měsíců starý plod v těle ženy. Sadistické projevy se u Štefana Svitka projevíly již

dříve, kdy spojoval sexuální prožitek s vlastním či cizím utrpením. (Poslední hrdelní soud ukončil před 25 lety život sadisty Svitka, © 1996–2018, online)

Dle Kriminalistiky.eu jej policie zadržela dva dny po spáchání těchto vražd. Soud v Bánské Bystrici, stejně jako u Lulka, přihlédl k dřívější recidivě obžalovaného, který v součtu strávil za mřížemi již 8 let svého života. Poslední odsouzení bylo za vydírání. Psychologické znalecké posudky popsaly svitkovu osobnost jako psychopatickou, výrazně agresivní, s těžkými poruchami emocionality s četnými sexuálními úchylkami (např. sadomasochismus a zoofilie). Byl alkoholikem a závislým na analgetických látkách. Sexuální styk s mrtvolami mu přinášel největší požitek. Takto popsanou osobnost dle odborníků nešlo jakkoli změnit. (Muzeum zla: Svitek, 2010 online)

Rozsudek smrti byl vyřčen 30. října 1987 a k jeho realizaci došlo 8. června 1989 v Bratislavě, čímž se stal Svitek posledním popraveným v rámci Československé republiky.

Zdeněk Vocásek

(nar. 1961)

Absolvent zvláštní školy, před konečným rozsudkem čtyřikrát trestán – za krádež, napadení, poškození cizí věci a přepadení.

Webová stránka Kriminalistiky.eu podává příběh Vocáskova, který 1. 1. 1987 zavraždil několika ranami kladivem a sklenicí do hlavy, šroubovákem do hrudníku a oka nevidomého Quida F. (dříve známý a bohatý vekslák). Zadržen byl 5. dubna 1987 v pražských ulicích. Před samotnou kontrolou se snažil zbavit dvou kufrů a igelitové tašky. Jejich obsahem byly pánské hodinky, dámský prsten, budík, ale i zakrvácený nůž. Jelikož byl i on sám potřísněn krví, byl převezen na Obvodní oddělení veřejné bezpečnosti. Zde mu byla zabavena peněženka Ferdinanda K., který byl později nalezen mrtvý na ubytovně, kde byl zavražděn 12 ranami kuchyňským nožem. Vocásek se k vraždě ještě týž den přiznal. Jednalo se zpočátku o nutnou obranu, kdy byl napaden, ale dalších 11 ran již bylo v amoku. Později se doznal i k vraždě Quida F., vedle jehož těla prý přespál a poté uklidil stopy. Na konci vyšetřování se ještě písemně doznal k další vraždě z 19. dubna 1984, kdy čtyřmi ranami bez jakéhokoli motivu udeřil souseda Stanislava H. Ten však přežil a čin byl překvalifikován na pokus o vraždu.

Psychologický a psychiatrický posudek nezjistil žádnou duševní chorobu, pouze polymorfní psychopatii (nadměrné zvýraznění některých složek osobnosti). Zjištěné IQ

bylo ve výši 77. Městský soud v Praze 8 odsoudil 8. září 1988 Vocásku k trestu smrti za dvojnásobnou vraždu. Nejvyšší soud tento verdikt 23. srpna 1989 potvrdil a výkon trestu udal na 27. prosince 1989. Prezident Gustav Husák žádost o milost odmítnul, Václav Havel však výkon pozastavil. Městský soud 2. srpna 1990 změnil trest smrti na trest odnětí svobody na doživotí. Jedná se tedy o posledního člověka na našem území, který byl odsouzen k trestu smrti. (Muzeum zla: Vocásek, 2010 online)

Dle Tomana (2016) je nyní Vocásek ve věznici Horní Slavkov. Web Kriministiky.eu prezentuje, že se několikrát pokusil o obnovu řízení, dvakrát zažádal o milost prezidenta republiky a v roce 2007 zažádal o podmíněné prominutí trestu. Naposledy se domáhal podmíněného propuštění v červenci 2016. Veškeré jeho snahy byly zamítnuty. (Muzeum zla: Vocásek, 2010 online)

Olga Hepnarová

(nar. 30. června 1951 v Praze)

Zřejmě nejznámější vražedkyně českých dějin se „proslavila“ vraždou 8 lidí. 10. července 1973 úmyslně najela vypůjčeným nákladním automobilem do hloučku lidí na tramvajové zastávce v Praze.

Francek ve své knize uvádí, že Olga pocházela z dobře založené rodiny (otec bankovní úředník, matka zubní lékařka) a psychické problémy se u ní začaly objevovat až koncem základní školy, kdy se pokusila o sebevraždu. Školu nakonec dokončila v dětském ústavu Opařany. Lékaři žádnou duševní chorobu nekonstatovali, přestože byla uzavřená a konfliktní. Po základní škole se vyučila knihařkou. Ve svém zaměstnání v Chebu vydržela jen krátce a vrátila se do Prahy k rodičům, kde pracovala jako řidička na poště. Toto zaměstnání jí kvůli konfliktům opět dlouho nevydrželo, a tak dala výpověď a stala se řidičkou Pražských komunikací. Od rodičů se odstěhovala do penzionu v Malešicích. (Francek, 1999)

Dle webové stránky Wikipedia.org předcházela samotné hromadné vraždě žhářský útok na vlastní rodinu 7. srpna 1970. Ten se však nezdařil a oheň byl brzy uhašen. Poté začala plánovat „pomstu společnosti“, a svým činem se chtěla zapsat do historie. Mezi plány se objevilo vykolejení rychlíku, odpálení výbušnin či střelba do davu. Nakonec se však rozhodla pro srážku nevinných lidí kdekoli v Praze. 10. července 1973 si zapůjčila nákladní auto, o svém úmyslu kolem poledne informovala písemně redakci Svobodného

slova a Mladého světa a ve 13:30 najela do skupiny lidí na zastávce Strossmayerovo náměstí. 8 lidí na následky zranění podlehl, 12 bylo zraněno. (Olga Hepnarová, 2018, online) Francek (1999) zdůrazňuje, že motivací činu byla vleklá nenávist k lidem, která má příčinu v povahové a sexuální odlišnosti pachatelky. Olga Hepnarová si nebyla jistá ve své sexualitě, přitahovali jí jak muži, tak i ženy.

Na webové stránce Wikipedia.org je prezentováno, že se během soudního procesu ke všemu přiznala a jedinou lítost, kterou projevila, byla nad nízkým počtem obětí jejího činu a že jejich součástí nebyla i vlastní rodina. S obhájcem nespolupracovala a duševní poruchy stále popírala. 6. dubna 1974 byla Městským soudem v Praze uznána vinnou z trestného činu vraždy a uděleným trestem byl trest smrti. Tento rozsudek potvrdily i odvolací soudy a předseda vlády Lubomír Štrougal. Absolutní trest byl vykonán oběšením 12. března 1975 v pankrácké věznici. Olga Hepnarová se tak stala poslední ženou popravenou na území České republiky. Tímto činem se v roce 2005 inspiroval vrah Viktor Kalivoda (Olga Hepnarová, 2018, online) a dle Prachaře jsou jisté spojitosti patrné i u vražedkyně Michelle Sudků, která vraždila v roce 2016 v pražském smíchovském nákupním centru. Obě psaly svým lékařům z vězení dopisy, obě měly nevyjasněnou svou sexualitu a vraždění mělo nádech společenské pomsty bez projevu jakýchkoli emocí. (Prachař, © 2001–2018, online)

3 Dějiny trestu smrti až po současnost

Trest smrti se zřejmě v různých podobách vyskytoval již od počátku lidstva. Prvním předpisem obsahujícím 25 hrdelních zločinů, kde se objevuje jako oficiální trest, je Chamurapiho zákoník, sepsaný kolem roku 1750 před n. l. Zmíněn je také v bibli např. v Exodu 22 (online) - „Jestliže je zloděj přistižen při vloupání a je zbit, takže zemře, nebude lpět krev na tom, kdo ho ubil“.

V minulosti se trest smrti prováděl veřejně a měl silný odstrašující účinek. Používal se jako univerzální trest a uděloval se za závažné zločiny, ale i za triviální delikty, jako nevěra, rušení klidu či drobná krádež. Z počátku jej aplikovali samotní poškození, ale postupem času přešel díky řeckým zákonům do rukou státu. Kodifikace se masově začala šířit až někdy v 11. století, do té doby byly typické především tzv. *ordály* – boží soudy, které měly k dnešním trestním řízení opravdu daleko. Způsoby provádění se rovněž různily – stětím, ubitím, ukřižováním, upálením, předhozením zvíři, otrávením, utopením atd. – dle spáchaného zločinu.

„Po výkonu trestu bylo někdy tělo popraveného nebo jeho část (většinou hlava) ponecháno pro odstrašující efekt delší dobu vystavené na veřejnosti“. (Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918–1989, © 1999–2017, online)

Dle Navrátilové, např. v Anglii bylo v 19. století 200 trestných činů, za které bylo možné uložit absolutní trest. První myšlenky na zrušení trestu smrti přišly v 18. století. Jejich propagátory byl Voltaire, Jeremy Bertham, Cesare Beccaria a mezi první země, které je zrealizovaly se řadila např. Venezuela (1863), San Marino (1865) a Kostarika (1877). První výrazné diskuze o trestu smrti, které iniciovala především OSN, však přišly až po druhé světové válce. Od roku 1949 je cílem postupné odstraňování trestu smrti. OSN pak v roce 1985 doporučila členským státům upuštění od užívání trestu smrti. (Navrátilová, 2010) Jak upozorňuje Foucault (2000), šlo mimo jiné i o změnu v pohledu na trestání. Postupně došlo k upuštění od dřívějšího trestání těla k současnému trestání duše.

Webová stránka Amnesty.org představuje informaci, že byl v USA absolutní trest zrušen v roce 1972, jelikož prý postihoval především chudé a černochoy. Obnoven byl však již po čtyřech letech a to ve 38 státech USA a realizuje se elektrickým křeslem, smrtelnou injekcí, střelbou do zadní části hlavy, plynovou komorou a pověšením. Počty popravených jsou každoročně v desítkách odsouzených. Celosvětově 104 zemí trest smrti zcela zrušily

do konce roku 2016 a více jak 55 zemích světa trest smrti vykonává. (Death penalty, © 2018, online) Na našem kontinentu trest smrti v současnosti vykonává pouze Bělorusko.

Navrátilová (2010) také upozorňuje, že v dnešní době se užívá absolutního trestu v minimu zemí, ale paradoxně se jedná o téměř 90 % světové populace, jelikož nejlidnatější země si trest smrti stále udržují. Dle Amnesty International² se popravy pravidelně vykonávají v celkem 22 zemích světa, trest smrti byl oficiálně zrušen v 98 zemích a ve 140 se nepraktikuje. (The Death penalty in 2016: Facts and figures, © 2018, online) Mezi hlavní vykonavatele absolutního trestu patří Írán, Saúdská Arábie, Irák, USA, Jemen, Severní Korea a Somálsko.

Jistou zvláštností současné doby je již zmíněná Čína. Její náhled na trest smrti je stále zcela odlišný od okolního světa. Počty popravených zde vysoce převyšují souhrnný počet ze zbytku planety. Díky místnímu režimu však nejsou přesné počty popravených možné zjistit.

Další kontroverze: Írán považuje za hrdelní zločiny kromě závažných trestných činů i cizoložství sodomii, odpadnutí od víry apod. Dalším problémem této země jsou prokázané popravy nezletilých osob a zkreslování celkových počtů popravených. V Saúdské Arábii se např. stále popravuje za čarodějnictví a ve více než desítkách zemí se popravuje za drogové delikty. V Pákistánu je trest smrti za rouhání. Některé země popravovaly i bez soudního procesu a před výkonem užily mučení k vynucení přiznání. V některých, především muslimských, zemích jsou stále běžné veřejné popravy.

Podle statistik Amnesty International v roce 2016 bylo popraveno 1 032 osob což je o 37 % méně než v roce 2015 (především díky téměř polovičnímu úbytku v Íránu – z 977 na 567 a 73% poklesu v Pákistánu – z 326 na 78). Nejvyšší počty popravených se vztahovaly k Číně, Íránu (567), Saúdské Arábii, Iráku a Pákistánu (87). (The Death penalty in 2016: Facts and figures, © 2018, online) Webová stránka Zahranicni.eurozpravy.cz prezentuje, že USA se po deseti letech neobjevila mezi prvními 5 státy s nejvyšším počtem vykonaných trestů smrti. 20 popravených osob je nejnižší hodnotou od roku 1991, což je patrné z grafu č. 1. V celách smrti se však stále nachází

² Amnesty International je dobrovolným mezinárodním hnutím lidí z celého světa, které se zabývá porušováním lidských práv a snaží se proti tomu bojovat. Má v současné době asi 3,2 milionu členů ve více než 150 zemích a regionech. (Amnesty International, © 2018, online)

2 832 osob, 32 bylo loni odsouzeno. Trest byl vykonán pouze v 5 státech USA. (Počet poprav ve světě loni klesl. Kat má nejvíce práce v těchto pěti zemi, © 2009–2018, online)

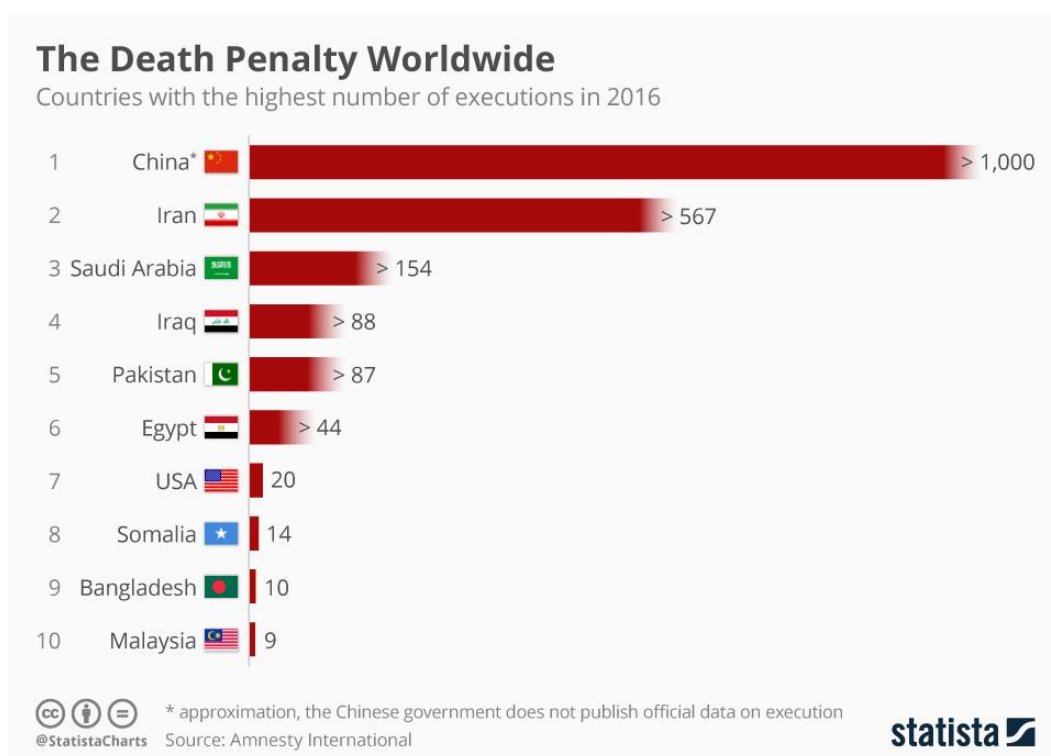
Graf č. 1: Počet popravených v USA od roku 1976 do roku 2016

Převzato z: U.S. Executions Fell To A 25-Year Low In 2016, 2017, online

Jistá zvláštnost byla pozorována ve Vietnamu a Malajsii, kde došlo k popravě neobvyklého počtu osob (až v řádech tisíců) a Čína stále není důvěryhodnou zemí z hlediska přiznávání počtu popravených veřejnosti. Předpokládá se, že jsou stále velmi vysoké a dosahují několika tisíc ročně. Čína se snaží být transparentní, ale nedaří se jí to, její prohlášení jsou zavádějící. Informace spojené s trestem smrti jsou státním tajemstvím. Amnesty International předpokládá, že Čína přiznává pouze 10 % popravených, a že některé trestné činy, především týkající se cizinců, terorismu a drog, Čína jednoduše nezmiňuje. V současnosti má na svědomí 87 % všech popravených osob pouze 4 státy. Filipíny a Maledivy nyní usilují o znovuzavedení trestu smrti. (The Death penalty in 2016: Facts and figures, © 2018, online) Celosvětově čeká ve věznicích na popravu přibližně 20 000 osob (může být mnohonásobně vyšší). Státy s nejvyšším počtem poprav v roce 2016 jsou zaznamenané v níže uvedeném grafu č. 2.

Graf č. 2: Země s nejvyšším počtem výkonu trestu smrti v roce 2016

Převzato z: China Executes Most People By Far, 2017, online

4 Aktuální pohledy na problematiku trestu smrti

V některých zemích se nyní vedou diskuze, zda obnovit trest smrti nebo ne. Zastánci trestu smrti jsou nazýváni retencionisty a odpůrci abolicionisty. Jak již bylo zmíněno, zpochybňování místa absolutního trestu ve společnosti s sebou spolu s osvícenstvím přinesl J.J. Rousseau či Voltaire. Ti pokládali trest smrti za příliš přísný a jeho ukládání povolovali pouze za nejzávažnější trestné činy. Někteří velikáni doby, ke kterým se řadí například Cezaro Beccaria, dokonce požadovali úplné zrušení trestu smrti.

Vlna osvícenství přinesla velmi rychlé rozšíření abolicionistických názorů, které způsobily plošné rušení nebo omezování absolutního trestu. O rozšíření podobných myšlenek na našem území se zasadil především Tomáš Garrigue Masaryk, který v roce 1895 označil popravu za „nejďábelštější druh zabití, poněvadž je schvalují lidé vládnoucí – s úplným klidem a rozmyslem, s dostatečnou lhůtou pro udělení milostí, pod ochranou bodáků. Jsou to nejsurovější zbytky středověké inkvizice.“ (Francek, 1999, s. 68)

O několik let později, i vlivem tlaku veřejnosti, pronesl v odpovědích na otázky Karla Čapka: "Můj argument pro trest smrti není, že je odstrašující, ale že je v něm mravní expiace: vzít člověku život je bezpráví tak strašlivé, že může být usmířeno jen výkupným stejně těžkým." (Francek, 199, s. 77) a také, že: "Trest smrti mi není hlavně odplatou ani zastrášením, není zajištěním proti nebezpečnému zločinci; má-li smysl a oprávnění, tedy pouze jako expiace." (Čapek, 1969, s. 156)

4.1 Argumenty retencionistů a abolicionistů

„Při řešení problematiky trestu smrti dochází ke střetu dvou zcela odlišných koncepcí: zachování trestu smrti (retencionismus) a jeho zrušení (abolicionismus). Obě koncepce přitom vycházejí z chápání trestu smrti nejen jako problému právního, ale i morálního a filozofického.“ (Šámal, 2016, s. 372) Následující text přinese konkrétní názory odpůrců a zastánců trestu smrti.

Názory retencionistů:

- trest smrti považují jako nutnost ochrany společnosti před pachateli nebezpečných trestných činů,

- absolutní trest je nejspolehlivější prostředek k zneškodnění nebezpečných pachatelů (profesionálních vrahů, sexuálních nebo psychicky abnormálních),
- trest smrti má významný odstrašující účinek,
- doživotní trest považují za krutější než trest smrti (poškozuje osobnost odsouzeného a působí jako trest na splátky nebo sociální poprava),
- zdůrazňují význam trestu pro generální prevenci (argumentují tezí, že většina populace se vyslovuje pro zachování trestu smrti, což se odráží ve výzkumech veřejného mínění),
- absence trestu smrti může vést k oslabení důvěry v právo, někdy dokonce až k soukromé odplatě. (Šámal, 2016)

Názory abolicionistů:

- trest smrti je zásahem do jednoho ze základních práv člověka – práva na život,
- konečný trest je nehumánní a proti zásadám demokratické společnosti,
- obsahuje nebezpečí nenapravitelnosti případných justičních omylů,
- veřejné mínění je proměnlivé v závislosti na různých faktorech, a proto nelze bezvýhradně vycházet z názorů občanů,
- pozitivní vliv trestu smrti na pokles páchaní trestné činnosti je neprokazatelný,
- přednost má doživotní trest odnětí svobody, protože naděje na podmíněné propuštění umožňuje nápravu pachatele. (Šámal, 2016)

Výše uvedené názory dvou hlavních koncepcí náhledu na trest smrti jsou dvěma hlavními názory, se kterými se můžeme setkat, ale existuje mnoho dalších argumentů pro a proti trestu smrti.

4.2 Trest smrti v náboženství

Názor občanů také dokáže měnit většinové náboženství v zemi. Jak na trest smrti nahlíží 2 nejrozšířenější náboženství světa?

Křesťanství

Kniha Genesis – první kniha Starého zákona výslovně trest smrti povoluje. „Kdo prolíje krev člověka, toho krev bude člověkem prolita, neboť člověka Bůh učinil, aby byl obrazem Božím...” (Genesis, © 2012, online)

Čtvrtá kniha Starého zákona uvádí: „Každý vrah, který někoho zabil, bude popraven, ovšem pouze na základě výpovědi svědků. Jediné svědectví k popravě člověka nestačí. Vrah zaslouží smrt. Za jeho život nepřijímejte výkupné; musí zemřít.“ (Numeri, © 2012, online)

V Deuteronomiumu je dokonce ještě jasnější: „Neslituješ se nad ním – život za život, oko za oko, zub za zub, ruka za ruku, noha za nohu.“ (Deuteronomium, © 2012, online) Jedno z přikázání desatera, nezabiješ, může být vykládáno dvojím způsobem. Jako první se nabízí jasný zákaz absolutního trestu. Druhým možným výkladem je vykonání boží vůle po provinění a zamezit vrahům v dalším vraždění.

Kdyby nebylo jasné, jak má být trest smrti vykonán a za jaké trestné činy, je možné opět nahlédnout do bible.

Čtvrtá kniha Mojžíšova uvádí: „Strčí-li někdo do někoho z nenávisti nebo po něm něco úmyslně hodí tak, že dotyčný zemře, anebo někoho z nepřátelství udeří pěstí tak, že dotyčný zemře, pak musí ten, kdo ho udeřil, zemřít – je to vrah. Vraha zabije krevní mstitel; jakmile ho dopadne, zabije ho.“ (Numeri, © 2012, online)

Zajímavý je také výrok učitele katolické církve Tomáše Akvinského z jeho Teologické sumy, kde hovoří o tom, jak blaho společnosti stojí nad blahem jednotlivce. Kvůli tomu má být jednatel izolován od společnosti, jako nemocný od těla a stát má právo uložit takovému jedinci trest smrti. Z těchto myšlenek čerpají křesťané dodnes. (Akvinský, Theologická summa)

Současně katolická církev ospravedlňuje trest smrti v krajní situaci, tj. v případě, kdy jde o jediný prostředek, jak znemožnit provinilci, aby znovu ohrozil společnost.

Islám

Současná média často těží z mnohých činů, které se odehrávají v muslimských zemích. Celá společnost tedy zná postoj islámu k trestu smrti, jak je toto náboženství nekompromisní, netolerantní a radikální. Tato kapitola přiblíží některá konkrétní ustanovení týkající se absolutního trestu.

Korán obsahuje obdobu biblického nezabiješ: „A nezabíjejte osoby, jež Bůh zakázal zabíjet, leda podle práva. A byl-li někdo zabit nespravedlivě, dali jsme jeho nejbližšímu pravomoc jej pomstít, necht' však při zabití nepřehání, vždyť zajisté mu bude pomoheno.“ (Súra'17. Noční cesta', © 2018, online). Z tohoto ustanovení je sice jasné povolení trestu smrti, ale zároveň také nesouhlas s krevní mstou.

Korán povoluje trest smrti např. za nevěru, opilství, sexuální obtěžování nebo pornografii. Moderní muslimové se však snaží Korán chápat i jinak. Např. profesorka virginské univerzity Azira al-Hibri doplňuje k zásadě oko za oko, zub za zub, že „ten, kdo odpouští, je lepší“. Bůh říká: „jestliže si nejste schopni navzájem odpustit, jak můžete očekávat, že vám já odpustím po smrti?“ (Co je to „civilizace“? Jeden svět a „naše hodnoty“, 2001, online)

4.3 Absolutní doživotí jako alternativa trestu smrti

Jak již bylo řečeno, současným nejvyšším možným trestem trestního práva je výjimečný trest, konkrétně trest odnětí svobody na doživotí. Novela trestního zákoníku v roce 2010 upravila výjimečný trest do podoby §54³. Horní i dolní hranice výjimečného trestu se zvýšila o pět let, doživotní trest nenabyl žádných změn.

Výkon trestu odnětí svobody na doživotí je vykonáván ve věznicích se zvýšenou ostrahou. V ČR jde o věznice Valdice, Mírov a Karviná. Statistiky vězeňství na začátku března 2018 deklarují, že počet doživotně odsouzených osob v ČR je 48, z čehož je 45 mužů a 3 ženy. Z celkového počtu odsouzených (20 044) se tedy jedná o zanedbatelný zlomek osob. (Rychlá fakta, © 2018, online)

Trest na doživotí však nemusí být trestem zcela konečným. Dnešní právo totiž nabízí např. možnost žádosti o podmíněné propuštění, amnestii apod. Současná koncepce doživotního trestu je tedy relativní. Bestiální vrah se může dostat zpět na svobodu

³ Výjimečný trest

„(1) Výjimečným trestem se rozumí jednak trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let, jednak trest odnětí svobody na doživotí. Výjimečný trest může být uložen jen za zvlášť závažný zločin, u něhož to trestní zákon dovoluje.

(2) Trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let může soud uložit pouze tehdy, jestliže závažnost zvlášť závažného zločinu je velmi vysoká nebo možnost nápravy pachatele je obzvláště ztížena.

(3) Trest odnětí svobody na doživotí může soud uložit pouze pachateli, který spáchal zvlášť závažný zločin vraždy podle § 140 odst. 3, nebo který při spáchání zvlášť závažného zločinu obecného ohrožení podle § 272 odst. 3, vlastizrady (§ 309), teroristického útoku podle § 311 odst. 2, teroru (§ 312), genocidia (§ 400), útoku proti lidskosti (§ 401), použití zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje podle § 411 odst. 3, válečné krutosti podle § 412 odst. 3, perzekuce obyvatelstva podle § 413 odst. 3 nebo zneužití mezinárodně uznávaných a státních znaků podle § 415 odst. 3 zavinil úmyslně smrt jiného člověka, a to za podmínek, že

a) takový zvlášť závažný zločin je mimořádně závažný vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku a

b) uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti nebo není naděje, že by pachatele bylo možno napravit trestem odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let.

(4) Uloží-li soud trest odnětí svobody na doživotí, může zároveň rozhodnout, že doba výkonu trestu ve věznicích se zvýšenou ostrahou se pro účely podmíněného propuštění do doby výkonu trestu nezapočítává.“ (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník §54, odst. 1-4, © 2010-2018, online)

a pokračovat v tom, za co byl již jednou odsouzen. Konkrétní podmínky žádosti o podmíněné propuštění upravuje §88 odstavec 5 trestního zákoníku: „Osoba odsouzená k výjimečnému trestu odnětí svobody na doživotí může být podmíněně propuštěna až po nejméně dvaceti letech výkonu tohoto trestu, nehrozí-li s ohledem na okolnosti činu, za který byla odsouzena, a povahu její osobnosti opakování spáchaného nebo jiného obdobného zvláště závažného zločinu.“ (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník §88, odst. 5, © 2010-2018, online)

Jistým kompromisem mezi trestem smrti a současnou koncepcí doživotního trestu je trest absolutního doživotí. Institut absolutního doživotí znamená, že odsouzený nemůže být žádným způsobem podmíněně propuštěn. Nejde tedy o zpřísnění již platného doživotního trestu, ale pouze o jeho právní změnu. Pojem absolutního doživotí lze vysvětlit tak, že u osob zcela nenapravitelných, kde je jejich resocializace vyloučena a u kterých je dosti pravděpodobné, že by se na svobodě opět dopustily další závažné trestné činnosti, by byla zcela vyloučena možnost návratu mezi řádné občany. U takovýchto osob byla v minulosti zjištěna vysoká míra recidivy, která měla katastrofální následky. Není tedy jakýkoli titul jejich propouštění.

Absolutní doživotí vyhovuje zásadě humanity – zároveň respektuje právo na život, ale také eliminuje pachatele navždy. V případě justičních omylů jde „jednoduše“ člověka opět propustit, zatímco trest smrti je nevratným. Stále sice existuje možnost úniku pachatele, ta by však měla být vyloučena umístěním osoby do speciálních zařízení k tomu určených.

Současná filozofie vězeňství míří směrem nápravy odsouzeného. Dle prof. Pavla Šámala (2012) má jít při uvěznění o jeho o rehabilitaci po stránce fyzické, psychické i sociální.

Karabec (2004) zdůrazňuje, že odsouzený má zkrátka přehodnotit své životní názory, ideály a postoje. Musí být také zajištěna možnost reintegrace do společnosti při dodržení sociálních žádoucích vzorců chování. Proč však toto vše dodržovat u doživotí? – stále zde existuje možnost justičního omylu, po kterém by byl člověk propuštěn. Z vězení má potom vyjít vychovaný člověk, který není agresivní a nebude se dopouštět další trestné činnosti. U právem obviněných a následně propuštěných by také vznikla myšlenka poslední šance, po jejíž promarnění již není cesty zpátky.

Absolutní doživotí měla donedávna ve svých právních úpravách např. Velká Británie, Irsko, Itálie, Finsko, Švédsko, ale také třeba Slovensko. Zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon se na Slovensku konkrétně vyjadřoval k absolutnímu doživotí takto:

„Osoba opätovne odsúdená na trest odňatia slobody na doživotie alebo osoba odsúdená na tento trest podľa § 47 ods. 2 nemôže byť podmiennečne prepustená.“ (Zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon § 67 odst. 3, online) a „Ak súd uloží trest odňatia slobody na doživotie, môže zároveň rozhodnúť, že podmiennečné prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody nie je prípustné, ak páchatel’

- a) spáchal dva alebo viac obzvlášť závažných zločinov,
- b) naplnil súčasne dve alebo viac okolností podmieňujúcich použitie vyššej trestnej sadzby,
- c) spáchal trestný čin ako člen zločineckej skupiny alebo teroristickej skupiny, alebo
- d) bol už potrestaný za trestný čin uvedený v § 47 ods. 2.“ (Zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon § 34 odst. 8, online)

V současné době existují, stejně jako na většinu věcí, dva názory. Jeden, za kterým stojí/stál především předseda Ústavně-právního výboru Senátu PČR JUDr. Miroslav Antl, předpokládá, že současná situace trestání nejhorších trestných činů je nedostačující a je zapotřebí ji změnit. JUDr. Antl podporuje své myšlenky více jak dvacetiletou praxí prokurátora a státního zástupce, kdy se pohyboval přímo na místech činu a byl u výslechů zločinců a sám s nimi mohl mluvit. Trest smrti není možné obnovit v prostředí české legislativy, a proto prosazoval zavedení absolutního doživotí.

Druhý názor zaujímá prof. Pavel Šámal (hlavní autor nového trestního zákoníku), který vidí řešení v zavedení tzv. detenčních ústavů (upravených speciálním zákonem č. 129/2008 Sb.). Doktor Antl však tvrdí, což je patrné i z jeho webové stránky Miroslavantl.cz, že to není žádný krok vpřed a že by nepřinesl žádné výhody. Ne každý by totiž splňoval podmínky uvedené zejm. v § 100 odst. 2 Trestního zákoníku. Zanedlouho by začalo být zabezpečovací detence zneužíváno. Možnost propuštění odsouzených by pak mohlo být ve finále jednodušší, než je v současnosti. Po přezkoumání by mohl být pachatel přemístěn do jiných zařízení – např. psychiatrické léčebny, která již nemá takové bezpečnostní standardy jako klasické věznice. Bylo by zde tedy vysoké riziko útěku, nebo samotného rozhodnutí, že byla léčba úspěšná a osoba již nejeví známky duševní poruchy. Již odsouzený vrah by potom mohl dál ve svých činech pokračovat. (Úplné znění nového trestního zákoníku, © 2011-2012, online)

JUDr. Miroslav Antl ve své knize uvádí případ, který upozorňuje na nedokonalost detenčních ústavů – uprchnuvší sadista Ivan Lázok, po svém útěku z léčebny brutálně ubodal sedmnáctiletou studentku gymnázia v den jejích sedmnáctých narozenin.“ (Antl, 2001)

Doktorem Antlem byla navržena změna Trestního zákoníku, při které se inspiroval již zmíněnou úpravou našich slovenských sousedů. Bylo doporučeno přidání 6. odstavce do § 88 - „Podmíněně propuštěna nemůže být osoba opakovaně odsouzená k trestu odnětí svobody na doživotí anebo osoba odsouzená k doživotnímu trestu podle § 54 odst. 3. Tehdejší ministr spravedlnosti Jiří Pospíšil byl již v roce 2008 připraven podpořit tento návrh o přijetí absolutního doživotí. (Pospíšil, 2008, online) Avšak 9. července 2013 byla dle Novinek.cz možnost přijetí návrhu znemožněna rozsudkem Velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku – Kauza Vinter proti Spojenému království. Celkem šlo o tři stěžovatele, kteří byli ve Spojeném království odsouzeni k absolutnímu doživotí za vraždy. Soud rozhodl, že je tento trest nehumánní – porušuje se tím článek 3 Evropské smlouvy o lidských právech, kde se zakazuje nelidské a ponižující zacházení „Aby byl trest odnětí svobody na doživotí v souladu s článkem 3, musí vždy existovat jak možnost propuštění, tak možnost přezkoumání případu,“ (rozsudek z deníku Guardian). Jedná se tedy o trest krutý, nehumánní a degradující (porušuje základní lidská práva). (Doživotí bez možnosti propuštění je proti lidským právům, rozhodl Štrasburk, © 2003–2018, online)

Pro rozsudek bylo hlasováno v poměru 16:1. Toto rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva je pro státy Rady Evropy závazné, tedy i pro Českou republiku. Pro státy, které nejsou součástí Rady Evropy, je tak nadále trest odnětí svobody na doživotí bez možnosti podmíněného propuštění přípustný. Lze předpokládat, že po „Brexitu“ Spojené království absolutní doživotí opět obnoví. (Doživotí bez možnosti propuštění je proti lidským právům, rozhodl Štrasburk, © 2003–2018, online)

Následná anketa na webu iDnes (otázka humánnosti trestu absolutního doživotí), které se zúčastnilo 9349 respondentů, ukázala, že i česká společnost není v otázce tohoto trestu jednotná. 50,9 % respondentů se vyjádřilo, že je nehumánní, 49,1 %, že je humánní. (Doživotí už nesmí být doživotí, rozhodl Štrasburk. Londýn se zlobí, © 1999–2018, online)

Absolutní doživotí je tedy stejně jako trest smrti v současné době nemožné zasadit do platné české legislativy. Možným zpřísněním podmínek podmíněného propuštění doživotně odsouzených vězňů je zvýšení horní hranice trestní sazby např. na 25 let.

4.4 Trest smrti za trestné činy spojené s terorismem

V minulých kapitolách byly popsány případy poprav zločinců či nepohodlných osob, konkrétní trestné činy, za které byl udělován trest smrti a důvody proč byl ve většině zemí omezen na minimum. Společně s narůstajícím počtem teroristických útoků však stoupá diskuze o obnovení trestu smrti a to pouze v případech terorismu.

Místa, kde se nyní debatuje o využívání absolutního trestu za trestné činy spojené s terorismem, zmíní následující text.

Tunisko

Dle webové stránky Tn.nova.cz se Tunisko stalo cílem teroristických útoků v březnu a červnu 2015. Reakce na sebe nenechala dlouho čekat a již v noci z 25. na 26. července 2015 přijalo Tunisko nový protiteroristický zákon. Obsahem zákona je i využívání trestu smrti. Pro tento trest musí být usvědčení z provedení teroristického činu, za samotnou přípravu či podporu hrozí pouze trest odnětí svobody. Zvyšují se také pravomoce spojené s odposlechy podezřelých osob. Definice pojmu „teroristický čin“ je však v zákoně poněkud nejasná. Zajímavostí je, že proti přijetí zákona se nevyjádřil žádný poslanec. (Tunisko se ostře postavilo proti terorismu. Obnovilo trest smrti, © 2012, online)

Izrael

Trest smrti je v Izraeli stále součástí platné legislativy a bývá dokonce udělován. Jeho uložení je možné za válečné zločiny, zločiny proti lidskosti, genocidu, zradu a zločiny proti Židům. Pole působnosti zákona se nevztahuje pouze na Izrael, ale také na území Palestiny. Absolutní trest byl však v Izraeli vykonán pouze dvakrát a to v případě nacistického zločince Adolfa Eichmanna a poté izraelského vojáka odsouzeného za trestný čin vlastizrady.

S nápadem využívání trestu smrti pro teroristy, dle Pokorného, přišel v roce 2011 Jonathan Rosen, který v deníku The Jerusalem Post zveřejnil domněnku, že mírná trestní politika bude vést ke ztrátě víry veřejnosti v právní systém a proces odsuzování s výkonem trestů bude brát do svých rukou samotný lid. Tyto myšlenky zdůvodňoval nedávnou

výměnou stovky palestinských zločinců za jediného izraelského vězně, která defacto znamená odvolání rozsudků i za nejhorší trestné činy. (Pokorný, © 2018, online)

V roce 2015 se debata kvůli teroristickým útokům znovu otevřela. Dokonce byl dle webové stránky Zprávy.idnes.cz, předložen návrh zákona, který dával možnost uložení absolutního trestu za „trestné činy s nacionalistickými motivy“. Většina odborníků i laická veřejnost návrh podporovali. (Izrael zvažuje popravy teroristů. Je to nežidovské, namítají odpůrci, © 1999–2018, online)

Na přelomu let 2017 a 2018 se izraelský parlament k přijetí návrhu rozhodl. Narozdíl od Tuniska prošel návrh poměrem 52 ku 49.

„Dokument předložila konzervativní strana izraelského ministra obrany Avigдора Liebermana a podpořil ho izraelský premiér Benjamin Netanjahu. Poslanci budou ovšem o normě hlasovat ještě třikrát. Dokument stanoví, že vojenské soudy budou moci uložit trest smrti, pokud se pro něj vysloví nejméně dva soudci tříčlenného vojenského tribunálu a pokud půjde o "teroristické trestné činy", při kterých byla spáchána vražda.“ (Trest smrti pro teroristy: izraelský parlament dal návrhu zelenou, ©2006-2018, online)

Tyden.cz sděluje, že někteří tento zákon označují za rasistický, či xenofobní, jelikož má být primárně zaměřen na Palestince. (Trest smrti pro teroristy: izraelský parlament dal návrhu zelenou, ©2006-2018, online)

Pákistán

Po masakru na vojenské škole v roce 2014, který byl označen za teroristický čin, byl dle Novinek.cz v této zemi po sedmi letech trest smrti znovu zaveden. Takto učinil 16. prosince 2014 premiér Naváz Šaríf. (Pákistán po masakru ve škole obnovil trest smrti za terorismus, © 2003–2018, online)

Česká republika

U nás v roce 2016 Novela trestního zákoníku zpřísnila tresty za veřejné schvalování terorismu a obecně tresty spojené s terorismem. Výstižný je názor na terorismus doktora Miroslava Antla:

„Považuji mezinárodní terorismus za to nejnebezpečnější, co nám může hrozit, a proto souhlasím s přísným trestním postihem všech projevů, které s terorismem přímo souvisí. A i proto znovu zmiňuji znovuzavedení trestu smrti v zemích Evropské unie aspoň za mezinárodní terorismus, když jde o předem promyšlené, plánované, smrtící jednání,

respektive o brutální masovou vraždu s rozmyslem, zahrnující mezi oběti i děti. Vždyť jaký jiný trest by si takový masový vrah měl zasloužit...? Kolik ještě bude muset být teroristických útoků se smrtelnými následky pro stovky a tisíce lidí, než o tom např. Francie (coby spoluvládnoucí stát EU) začne reálně uvažovat. Vždyť i naše česká ústava je zejména „pro lidi“...!“ (Novela trestního zákona zpřísňuje tresty spojené s terorismem, 2016, online)

Mezinárodní terorismus je velmi nebezpečným jevem, a proto se k němu pan doktor Miroslav Antl staví zmíněným způsobem. Obětí terorismu se může stát kdokoliv z nás a v současné době je kvůli nárůstu počtu teroristických činů pravděpodobnost stále vyšší.

4.5 Možnosti znovuzavedení trestu smrti

Kapitola „Znovuzavedení trestu smrti“ bude vesměs shrnutím a doplněním minulých kapitol. Zaměříme se na důvody, proč je nyní v ČR nemožné obnovit absolutní trest a co všechno by bylo potřeba udělat, aby zpřísnění v podobě absolutního trestu bylo realizovatelné.

Samotná Listina základních práv a svobod se vyjadřuje odmítavě k trestu smrti v článku 6 odst. 1 „Každý má právo na život“, odst. 2 „Nikdo nesmí být zbaven života“ a odst. 3 „Trest smrti se nepřipouští“. (Usnesení č. 2/1993 Sb., čl. 6, odst. 1-3, © 2010-2018, online) Kromě toho je Česká republika vázána četnými mezinárodními smlouvami. Novelizací Ústavy účinné od 1. června 2002 totiž vyjádřila svůj zájem být součástí mezinárodních uskupení a přijímat společnou legislativu. Právě tímto okamžikem byly přijaty články 10, 10a a 10b, které zajišťují nadřazenost mezinárodního práva právu národnímu s výjimkou zákonů ústavních.

Pro trest smrti jsou zásadní mezinárodní smlouvy o lidských právech, především Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (OSN), Listina základních práv Evropské unie a Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, včetně jejího Protokolu č. 6, jehož přijetí je podmínkou pro vstup do Rady Evropy.

Článek 2 odst. 2 Listiny základních práv Evropské unie zní: „Nikdo nesmí být odsouzen k trestu smrti ani popraven.“ (Listina základních práv Evropské unie, čl. 2, odst. 2, 2010, online) Protokol č. 6 Evropské úmluvy, byl potom publikován ve Sbírce zákonů pod č. 2009/1992 a zní: „Trest smrti se ruší. Nikdo nemůže být k takovému trestu odsouzen ani popraven.“ (Sdělení č. 209/1992 Sb., protokol č. 6 k Úmluvě o ochraně

lidských práv a základních svobod týkající se zrušení trestu smrti., čl. 1, © 2010-2018, online) Podle čl. 2 je možné stanovit trest smrti pouze za trestné činy spáchané v době války nebo bezprostřední hrozby války jen v případech, které předvidá zákon, a v souladu s jeho ustanovením.

Na základě všech citovaných norem lze spatřit jasný pohled české legislativy na absolutní trest. Jeho přijetí by musela buďto předcházet změna všech zmíněných norem, nebo vystoupení České republiky ze všech mezinárodních organizací, které trest smrti zakazují a poté novelizovat ústavní zákony. Takový scénář je velmi nereálný a je tedy téměř jisté, že trest smrti již v českých zemích nebude nikdy obnoven.

5 Povolání kata

Ottův slovník naučný popisuje slovo kat jako osobu, jejímž úkolem je vykonávat rozsudky smrti, popřípadě tělesné tresty. Z počátku středověku vykonávali trest smrti sami soudcové, žalobce, příbuzní nebo jiné osoby. Teprve od 13. století se objevuje trvalá funkce kata. (Ottův slovník naučný/Kat, 2014, online)

„České slovo kat má nejasnou etymologii, předpokládá se, že souvisí se slovesy kácat a kotit, což by mohlo odkazovat na stínání. Ve starší češtině se užívalo pro popravčího nebo mučitele také slovo katan, zpravidla hanlivě. To však svým původem s katem nesouvisí, ale je přejímkou z maďarského katona – žoldák, (nájemný) voják.“ (Kat, 2017, online)

„Popravčí žili se svou čeládkou v katovnách, které se stavěly mimo města nebo na jejích okrajích v zastrčených uličkách, někdy jako součást hradeb. Kat byl omezován různými diskriminačními opatřeními, měl „své“ místo v kostele i v hospodě. Styk s ním znamenal pro ostatní obyvatele většinou ztrátu cti a postavení.“ (Francek, 1999, s. 36)

Francek uvádí, že roční plat mistrů ostrého meče nebyl vysoký a také nebyla v českých zemích pevně stanovena mzda za výkony v mučírně a na popravišti. Postupem času se roční mzda popravčích upravovala zeměpanskými orgány. Vymezují se maximální poplatky za katovské práce. (Francek, 1999)

„Pěti kopami měla být oceněna poprava oběšením, stětím, zahrabáním zaživa a probitím srdce kůlem, na šest kop přišlo upálení, čtvrcení, lámání kolem, vpletení do kola, vytažení jazyka týlem. Osm kop dostal kat, když: „zločinec předně koňmi smejkán, neb z něho řemeny řezány anebo kleštěmi trhán, potom upálen anebo kolem lámán být měl“. Od vyvedení jednoho delikventa z města bez mrskání se mělo platit 35 krejcarů, s vymrskáním pak 2 kopy. Vypálení cejchu bylo za kopy, za dvě kopy uřezání uší, nosu, utržení prsu kleštěmi i oslepení.“ (Francek, 1999, s. 37)

Kvůli svému řemeslu se kat vyznal v anatomii lidského těla, a proto také našel uplatnění při léčení různých zlomenin, vykloubení a jiných zranění. Postupem času se názor na povolání kata měnil, nebyl už odsouvaný na okraj společnosti, a kromě popravování se také zabýval i jinými činnostmi. Pravidlo v českých zemích bylo takové, že dostávali týdenní plat, a k tomu „prémie“ za každý vykonaný úkon navíc – popravu, mučení, výslech. Výše odměny odpovídala náročnosti výkonu. Každé město si kata platilo samo a plat se také různil.

Kat z knihy Stanislava Motla

Mgr. Stanislav Motl v roce 1990 připravil reportáž o korespondenčním rozhovoru s katem, kterou následně publikoval v časopise Svět v obrazech.

Motl ve své knize A třináctý byl kat... uvádí: „Zkusil jsem to. A do týdne přišel strojopis. Pisatel odpověděl téměř na všechny položené otázky. Stručně, věcně precizně. I bez psychologického vzdělání poznáte, že jde o člověka inteligentního, zřejmě i racionálně uvažujícího. Nuže – tady je onen rozhovor na dálku. Rozhovor s mužem, který, jak uvedl, se zúčastnil několika poprav. V jeho případě šlo vesměs o osoby odsouzené za kriminální trestné činy – za vícenásobné vraždy. Rozhovor zveřejňuji beze změny. Tedy i s otázkami, na něž tázaný neodpověděl.“ (Motl, 1991, s. 92-93) Celý rozhovor Mgr. Stanislava Motla s katem je obsahem přílohy.

Rozhovor s katem byl uskutečněn písemnou formou a dotazy byly formovány tak, aby nebyla odhalena identita popravčího. O pravdivosti či nepravdivosti odpovědi na některé otázky by se dalo polemizovat.

Po podrobnějším rozboru otázek si můžeme vytvořit názor na osobnost a charakter tohoto kata. Zajímavé je, že byl „normálním“ člověkem, který žil normálním životem s manželkou a dvěma dětmi. Dle uvedeného rozhovoru (viz příloha) jeho rodina o jeho povolání věděla, ale není zřejmé, zda věděla o primárním povolání nebo přímo i o povolání kata. Pozice popravčího nebyla jeho hlavním zaměstnáním. Jaké jiné povolání vykonával, se kvůli neochotě odpovědět na tuto otázku, bohužel nedozvídáme. Je zřejmé, že v době, kdy tento kat působil, nemuselo být povolání kata dobrovolnou prací, ale rozkazem nadřízeného. Tuto domněnku potvrzuje šokující reakce popravčího na jeho první popravu a také to, že má výčitky svědomí. Dále pak v hovoru oznamuje, jak své rodině přeje, aby dělali takové povolání, které jim bude zároveň i koníčkem. Z toho všeho se můžeme domnívat, že práci popravčího neměl v zálibě a nevykonával popravu rád. Znamená to, že nešlo o nějakou masochistickou úchylku tohoto člověka. Trest smrti dokonce odmítá a hovoří o něm jako o barbarském a nelidském zacházení a neměl by dle něj existovat.

V době Československé republiky, kdy trest smrti existoval, bylo povolání kata velice utajováno, což jde vidět i z tohoto rozhovoru, kdy se kat obával možnosti odhalení své identity a na některé otázky nechtěl odpovídat anebo odpovídal krátce. Z celkového počtu 30 otázek, dostáváme odpověď na 23 otázek.

6 Výzkumné šetření

V empirickém šetření bylo využito dvou metod. První metodou je analýza statistických dat a druhou metodou rozhovor. Jedná se tedy o smíšený výzkumný design. Na základě dosavadních výzkumů postojů občanů České republiky na absolutní trest byla v této práci provedena analýza statistických dat. Pro analýzu budou využita archivní data z Centra pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu Akademie věd České republiky. Pomocí tabulek a grafů bude znázorněno časové srovnání postojů občanů České republiky na absolutní trest. Jako dokreslení analýzy statistických dat bude využita druhá metoda, metoda strukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami. Koncepce výzkumného šetření obsahuje stanovení hlavního cíle, dále pak stanovení výzkumného problému spolu s výzkumnými otázkami a následuje sběr dat a prezentace výsledků výzkumu a závěr.

Hlavní cíl:

Cílem práce je představit názor české veřejnosti na trest smrti.

Výzkumný problém:

Jaké jsou názory současné české veřejnosti na aplikování trestu smrti?

Výzkumné otázky (dále jen VO):

VO1: Je česká veřejnost pro užívání trestu smrti?

VO2: Důvěřuje česká společnost českému soudnictví?

VO3: Je trest smrti prevencí před pácháním nejtěžších trestných činů?

Následující podkapitoly prezentují výsledky empirického šetření.

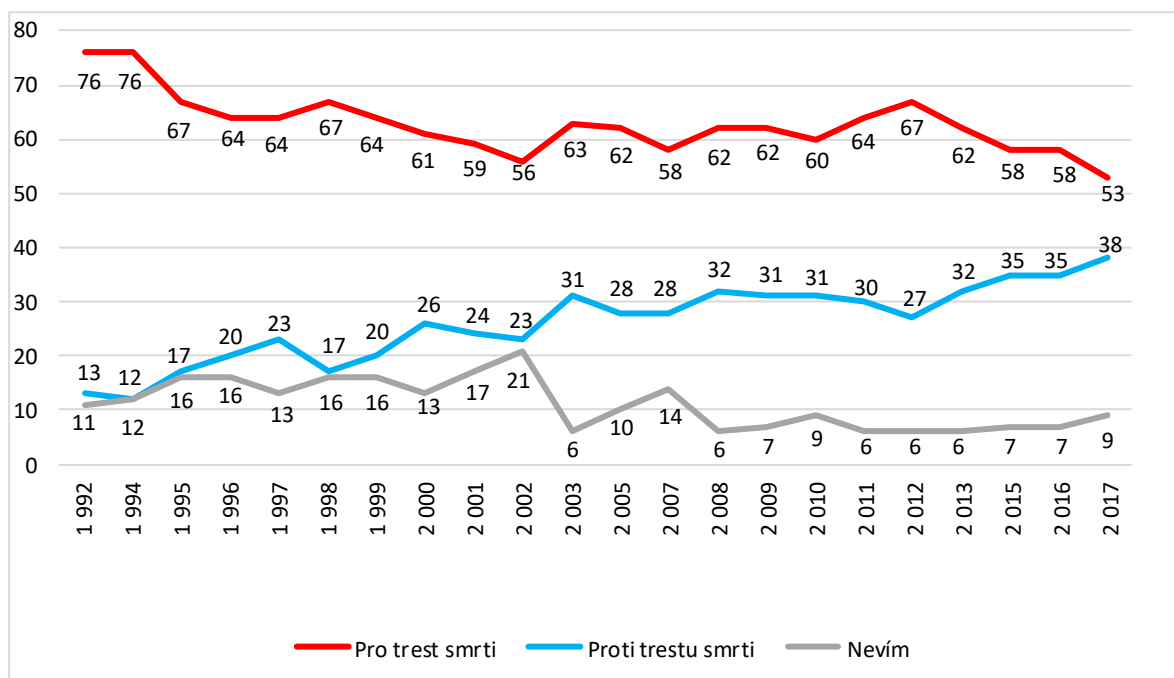
6.1 Prezentace analýzy statistických dat

Otázkou trestu smrti se odborníci zabývají již dlouhá desetiletí. První dochovaný výzkum pochází z roku 1969. Za oficiální a nijak neovlivněná data se však dají považovat až výzkumy po roce 1989, kdy Centrum pro výzkum veřejného mínění zkoumá postoj veřejnosti na trest smrti, až na výjimky, každoročně již od roku 1992. I na základě snahy oficiálních organizací, získat povědomí o postoji veřejnosti na tuto problematiku, můžeme

řící, že se opravdu jedná o stále diskutované a aktuální téma. (O Českém sociálněvědním datovém archivu, © 2005-2014, online)

Můžeme si díky tomu tedy udělat velice podrobný přehled vývoje názorů občanů na trest smrti v čase. Podrobné výsledky zobrazují následující tabulky a grafy.

Graf č. 3: Stoupenci versus odpůrci trestu smrti (časové srovnání v %)

Vlastní zpracování z: Českého sociálněvědního datového archivu, © 2005-2014, online

Tabulka č. 1: Názory občanů České republiky na trest smrti (1992 – 2017).

„Myslíte si, že by u nás měl existovat trest smrti?“			
ROK	ANO	NE	NEVÍM
1992 (IX)	76 %	13 %	11 %
1994 (II)	76 %	12 %	12 %
1995 (II)	67 %	20 %	16 %
1996 (II)	64 %	20 %	16 %
1997 (II)	64 %	23 %	13 %
1998 (III)	67 %	17 %	16 %
1999 (II)	67 %	19 %	14 %
2000 (II)	61 %	26 %	13 %
2001 (II)	60 %	26 %	14 %
2001 (VI)	58 %	22 %	20 %
2002 (VI)	56 %	23 %	21 %
2003 (III)	63 %	31 %	6 %
2005 (III)	66 %	27 %	7 %
2005 (X)	57 %	30 %	13 %
2007 (V)	58 %	28 %	14 %
2008 (V)	62 %	32 %	6 %
2009 (V)	62 %	31 %	7 %
2010 (V)	60 %	31 %	9 %
2011 (V)	64 %	30 %	6 %
2012 (V)	67 %	27 %	6 %
2013 (V)	62 %	32 %	6 %
2015 (V)	58 %	35 %	7 %
2016 (V)	58 %	35 %	7 %
2017 (V)	53 %	38 %	9 %

Vlastní zpracování z: Českého sociálněvědního datového archivu, © 2005-2014, online

Tabulka č. 2: Názory občanů České republiky na trest smrti (vybrané roky).

Rok	Rozhodně má existovat	Spíše má existovat	Spíše nemá existovat	Rozhodně nemá existovat
2005 (III)	28 %	38 %	18 %	9 %
2008 (V)	28 %	34 %	21 %	11 %
2010 (V)	26 %	34 %	20 %	11 %
2011 (V)	30 %	34 %	19 %	11 %
2017 (V)	22 %	31 %	24 %	15 %

Vlastní zpracování z: Českého sociálněvědního datového archivu, © 2005-2014, online

Z výzkumu veřejného mínění v České republice je z výše uvedených tabulek a grafu patrné, že od roku 1992 je stále vysoké procento lidí, kteří jsou pro trest smrti. V roce 1992 a 1994 je zaznamenán nejvyšší počet zastánců absolutního trestu, kdy se 76 % občanů České republiky vyslovilo pro tento druh trestu. Dále pak můžeme z grafu č. 3 vidět, že je od roku 1995 do roku 2012 křivka zastánců trestu smrti v tomto období stabilní, pohybující se kolem 60 %. Poté od roku 2012 nastává lehký pokles zastánců absolutního trestu a vzrůstá počet jeho odpůrců. Přestože je patrný lehký pokles zastánců trestu smrti, i dále je vyšší procento lidí, kteří se k trestu smrti přiklání. V posledním výzkumu z května 2017 jde o 53 % zastánců absolutního trestu a pouze 38 % odpůrců (zbylých 9 % respondentů nebylo rozhodnuto).

V tabulce č. 2 můžeme sledovat jiný způsob dotazování se na trest smrti. Je zde zavedena vyšší míra rozhodnosti. Výzkumy však nebyly periodicky opakovány a podrobnější data jsou pouze výjimkou v čase. Zajímavé z těchto výsledků je, že Česká společnost většinou odpovídá nejistě, nerozhodně, způsobem „spíše by měl existovat trest smrti“ či „spíše by neměl existovat trest smrti“. Důvodem může být, že o otázce absolutního trestu lidé moc nepřemýšlí a nemají utvořený pevný názor anebo takto odpovídají kvůli obavám například z justičního omylu. Z tabulky je také patrné nejmenší procento lidí, kteří odpovídají, že rozhodně trest smrti nemá existovat. V průměru jde

o pouhých 11 % lidí. V níže uvedeném podrobném grafickém znázornění výzkumu z roku 2017 se dozvíme více o důvodech pro a proti absolutnímu trestu.

Výzkum veřejného mínění v roce 2017

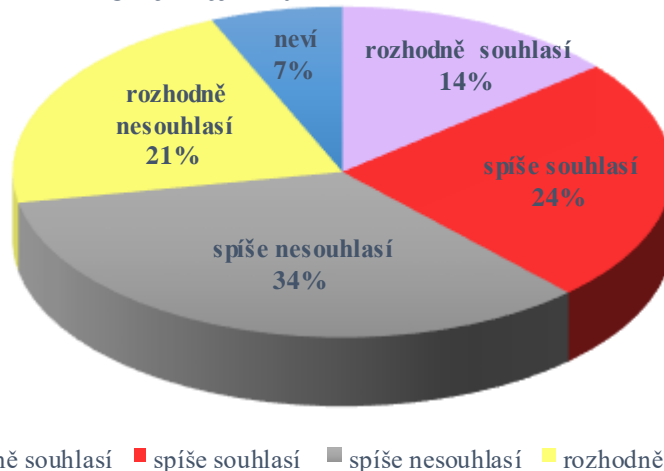
Dle Českého sociálně vědního datového archivu se terénního sběru dat postojů občanů České republiky na trest smrti v roce 2017 zúčastnilo 248 tazatelů tazatelské sítě Centra pro výzkum veřejného mínění. Byla použita kvalitativní výzkumná metoda standardizovaného interview. Rozhovory byly realizovány na území celé České republiky. Odpovídaly pouze osoby starší 15 let a bylo dotázáno celkem 1019 osob. U územní reprezentativity se brala v úvahu velikost místa bydliště a regionu.

Celkově můžeme shrnout, že soubor dotazovaných je reprezentativní, neboť jeho složení odpovídá základní populaci s tolerancí minimálních odchylek. Tazatelé hodnotili dotazovací situaci v průměru velmi dobře a vzhledem k dobré kvalitě odpovědí na dotazy byly do zpracování zařazeny všechny provedené rozhovory. (Český sociálně vědní datový archiv, ©2005-2014, online)

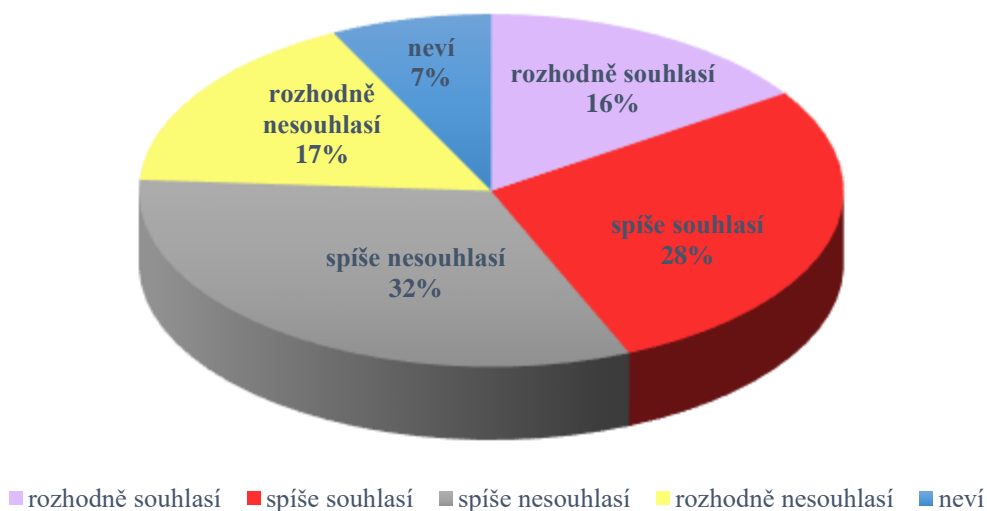
Z výše uvedeného grafu je viditelné, že vysoké procento občanů České republiky považuje trest smrti jako přiměřený trest za nejtěžší zločiny. Pouhých 10 % občanů s tímto výrokem naprosto nesouhlasí.

b) Trest smrti je barbarský a nehumánní.

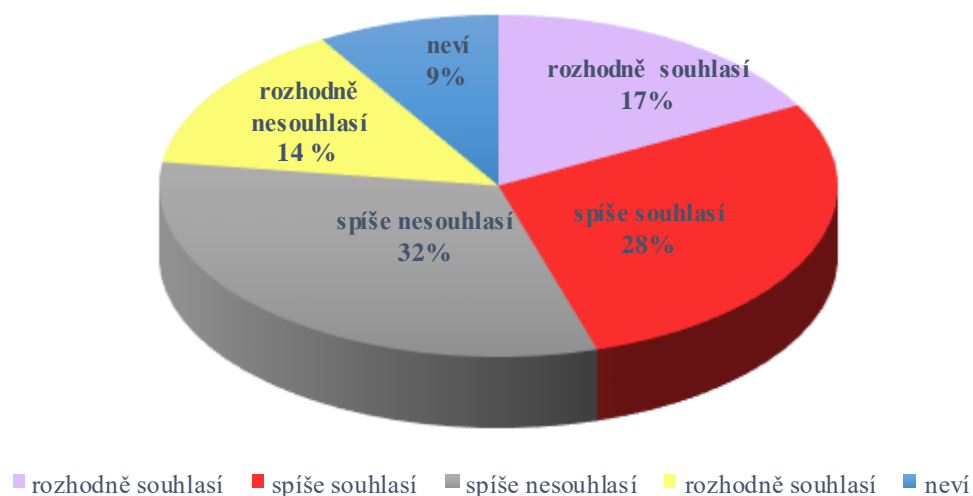
Vysoké procento občanů České republiky trest smrti nepovažuje za barbarský a nehumánní. Z výše uvedeného grafu je patrné, že pouhých 14 % respondentů si myslí, že je trest smrti nehumánní a barbarský a vysokých 34 % je opačného názoru. 21 % odpovídajících je naprosto přesvědčeno, že absolutní trest není barbarský a nehumánní. Výsledky respondentů korelují s výsledky první otázky, kdy pro většinu dotazovaných je trest smrti přiměřeným trestem za ty nejtěžší zločiny.

c) Měla by platit zásada ,oko za oko, zub za zub'.

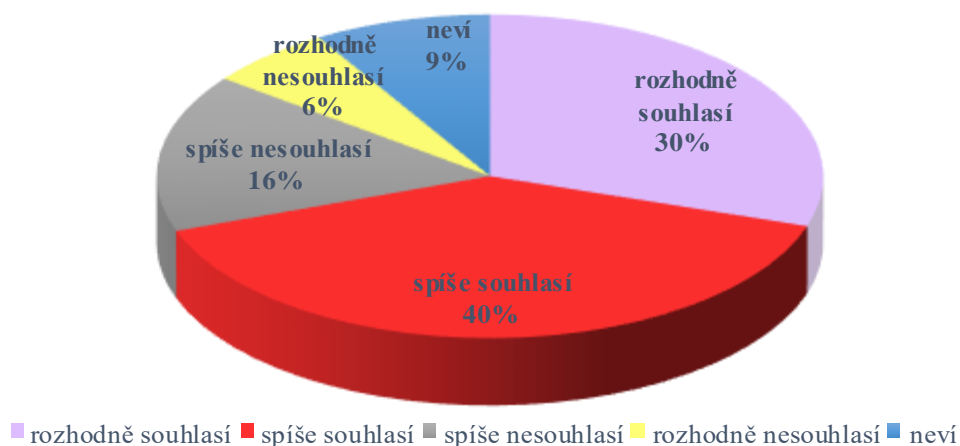
U staré právní zásady, kdy míra pomsty má být stejná jako škoda způsobená poškozenému, jsou názory občanů České republiky vesměs vyrovnané. Polovina občanů se s touto zásadou ztotožňuje a polovina ji odmítá.

d) Ani společnost či stát nemají právo brát komukoli život.

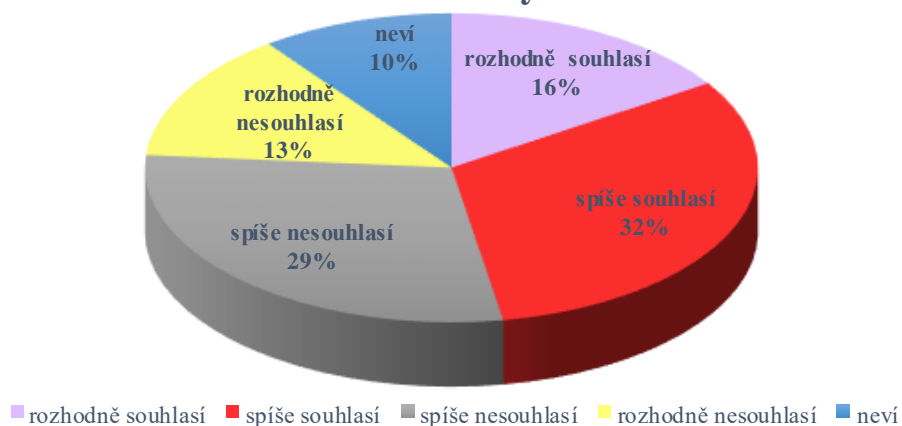
V právech společnosti či státu vzít někomu život, je stejnoměrný názor občanů České republiky. Vidíme zde o jedno procento více lidí s myšlenkou, že společnost ani stát nemá právo někomu vzít život. U výše uvedené otázky jsou odpovědi poněkud překvapivé v porovnání s první otázkou, kdy se většina vyjádřila pro trest smrti.

e) Trest smrti pro pachatele těžkých zločinů přináší pocit spravedlivého zadostiučinění obětem a pozůstalým.

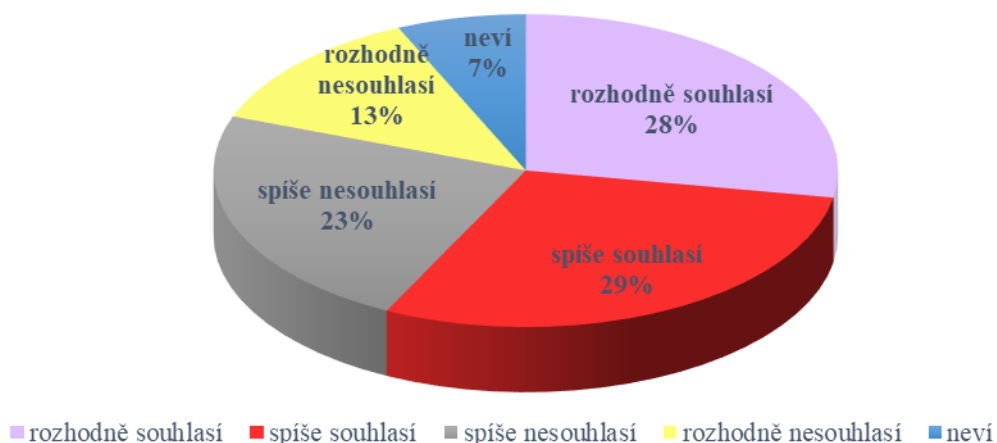
Dle uvedeného grafu s myšlenkou trestu smrti, jako pocitu spravedlivé „odplaty“, souhlasí celkem 70 % respondentů – z toho 40 % spíše souhlasí a 30 % rozhodně souhlasí. Opět zanedbatelná část respondentů s výrokem, že trest smrti pro pachatele těžkých zločinů přináší pocit spravedlivého zadostiučinění obětem a pozůstalým, nesouhlasí.

f) Možnost trestu smrti neodradí těžké zločince od jejich činnosti a nevede ke snižování závažné kriminality.

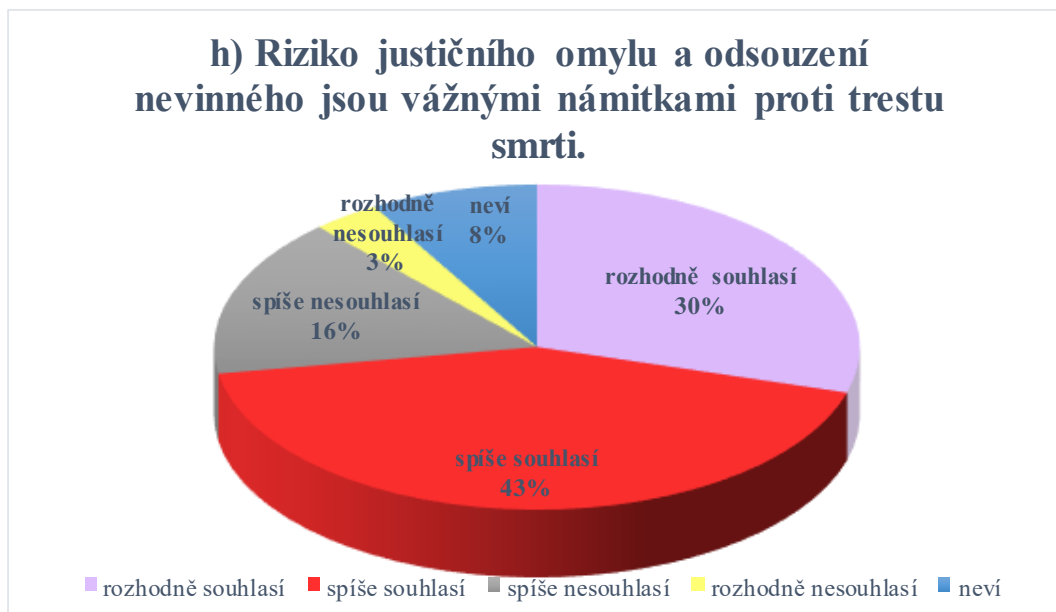
O tom, že trest smrti neodradí těžké zločince od jejich činnosti a nevede ke snižování závažné kriminality je přesvědčeno 48 % občanů a 42 % si myslí, že existence absolutního trestu by odradila těžké zločince od jejich činnosti a vedla ke snižování závažné trestné činnosti.

g) Pouze trestem smrti lze zabránit nenapravitelným těžkým zločincům v opakování jejich činů.

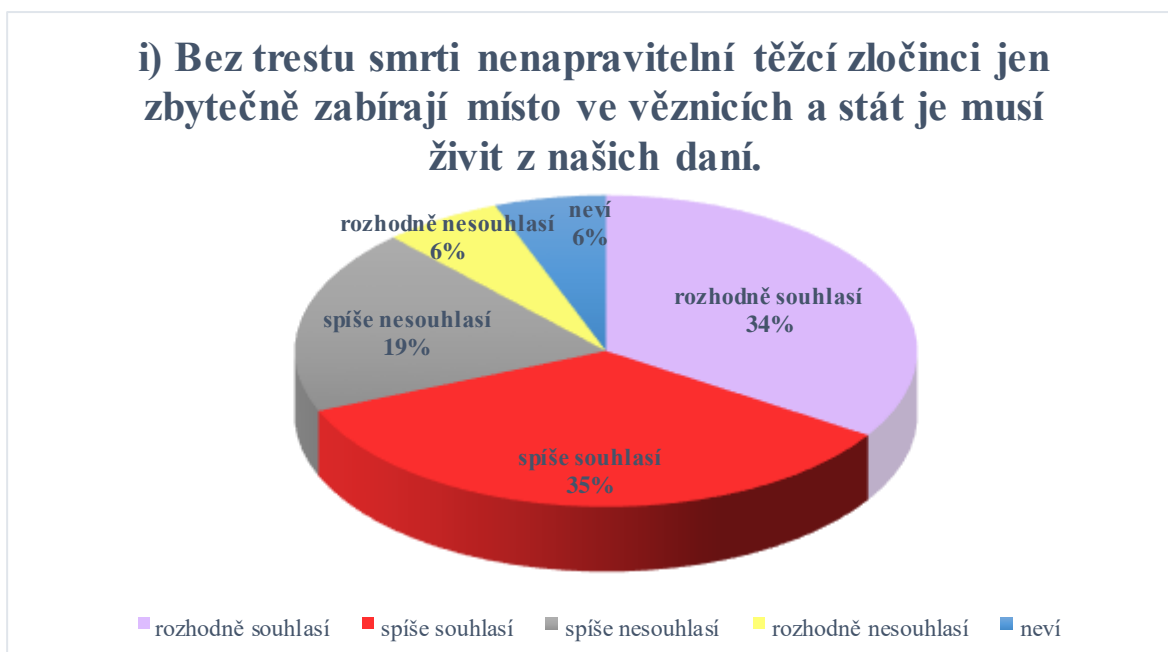
Výše uvedený graf se týká recidivy trestné činnosti. Česká společnost si myslí, že pouze trestem smrti lze zabránit těžkým zločincům v recidivě trestné činnosti. 57 % respondentů se zmíněnou myšlenkou souhlasí a 36 % si myslí, že lze recidivě předházet i jinými způsoby.

h) Riziko justičního omylu a odsouzení nevinného jsou vážnými námitkami proti trestu smrti.

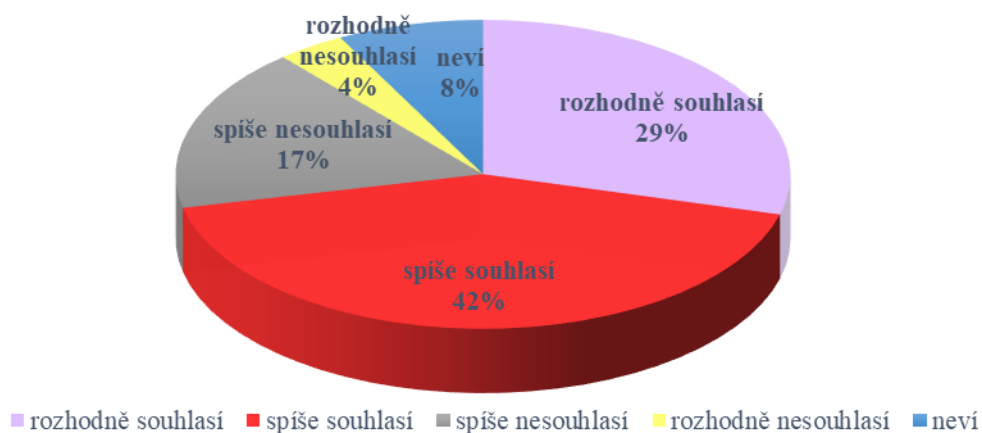
Graf h) ukazuje, že převážná většina lidí (73 %) považuje možnost odsouzení nevinného člověka k absolutnímu trestu za velmi závažné riziko. Z výsledků je tak patrná nedůvěra občanů v českou jurisdikci.

i) Bez trestu smrti nenapravitelní těžcí zločinci jen zbytečně zabírají místo ve věznicích a stát je musí živit z našich daní.

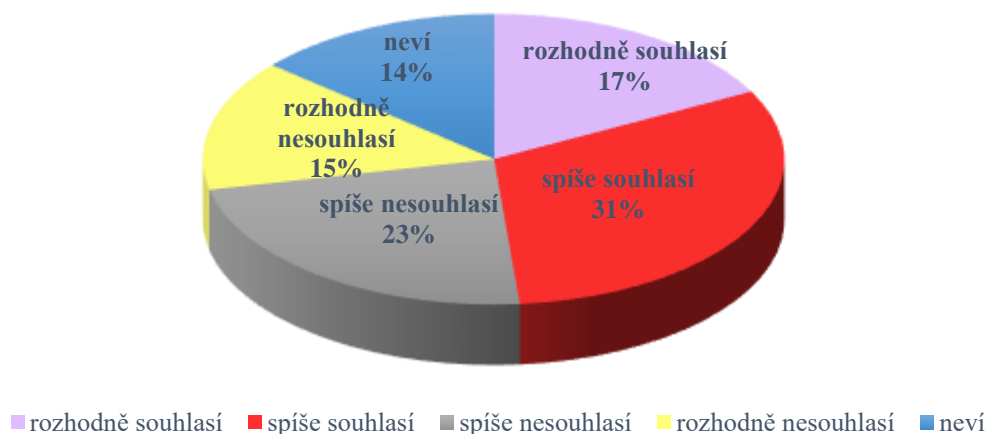
Otázku ekonomické zátěže českého systému doživotně odsouzenými a nenapravitelnými vězni zodpověděli občané České republiky jasně. 69 % dotázaných považuje placení pobytu a živení vězňů za zbytečnou přítěž i tak přehlcených českých věznic a jako východisko této situace by přijalo trest smrti. Polovina výzkumného vzorku si je rozhodnutím naprosto jistá, druhá polovina „spíše“ souhlasí. Zanedbatelných 6 % rozhodně nesouhlasí s ideou břemena českých věznic a dalších 6 % „neví“.

j) Trest smrti s sebou nese riziko možného zneužití.

Ze získaných odpovědí je zřejmé, že vysoké procento lidí (71 %) se obává možnosti zneužití absolutního trestu. Opět se zde zobrazuje nedůvěra občanů v české soudnictví, možná také obavy z odstraňování „nepohodlných“ osob a korupce.

k) Trest smrti nijak neodporuje zásadám demokratické společnosti založené na respektování lidských práv.

Pohledy české společnosti na to, jestli je či není trest smrti proti zásadám demokratické společnosti, jsou viditelné z výše uvedeného grafu. Více jak polovina dotazovaných občanů (54 %) si myslí, že absolutní trest neodporuje zásadám demokratické společnosti založené na respektování lidských práv a 40 % si myslí, že je trest smrti

v rozporu s demokratickou společností. U otázky k) je doposud nejvíce osob, kteří odpovídají odpovědí „nevím“ – 14 % respondentů.

Shrnutí výsledků výzkumu z roku 2017

Celý výzkum doprovází kladný postoj české společnosti na trest smrti a dále pak silná nedůvěra v české soudnictví. Velká část občanů v tomto výzkumu je názoru, že trest smrti neodporuje zásadám demokratické společnosti a považuje ho za lepší řešení než doživotní vězení nenapravitelných zločinců. Z hlediska ekonomické zátěže pobytu nenapravitelných zločinců ve věznicích je naprostá většina jasného názoru, že zabírají zbytečně místo ve věznicích a zaslouží si absolutní trest. Mohli bychom říci, že je zde patrný „klasický postoj“ české většiny založené na ekonomickou stránku, dle které věznění představuje ekonomickou zátěž společnosti. Zásadní obavou občanů České republiky je možnost zneužití trestu smrti a možnost odsouzení nevinného člověka. Zajímavé je, že občané nejsou přesvědčeni tím, že stát má právo vzít někomu život. V tom případě není jasné, kdo by měl dle dotazovaných vynášet rozsudky a vykonávat popravy, což by mohlo znamenat i navrácení se do středověku, kdy se používal tzv. „institut psance“. Polovina respondentů by starou univerzální právní zásadu „oko za oko, zub za zub“ užívalo i v dnešní době. Důvodem takového názoru může být chybějící pocit spravedlnosti a víry v české soudnictví. I otázku recidivy trestné činnosti by občané České republiky vyřešili zavedením absolutního trestu. Považují jej za jistou ochranu společnosti před opětovným pácháním trestní činnosti. O preventivní funkci trestu smrti, která se projevuje zastrašením pachatelů zvláště závažných zločinů, česká společnost přesvědčená není. Nejtěžší zločince by neodradilo nic, ani zavedení trestu smrti.

6.2 Prezentace rozhovorů

Otázky pro následující rozhovory byly jasně formulované s možností volného odpovídání respondentem. Obecně se jedná o metodu kvalitativního výzkumu, jelikož nejde o plošný sběr velkého množství dat, ale o získání co nejfundovanějších informací.

Rozhovor č. 1:

Interview bylo vedeno s Mgr. Stanislavem Motlem, známou postavou českého zpravodajství, novinářem dobrodruhem, historikem, reportérem a spisovatelem. Je známý svým detektivním archivním pátráním po doposud neodhalených skutečnostech. Dlouhá

léta se zabývá mimo jiné tematikou českého vězství. Podařilo se mu dostat se do věznic po listopadovém převratu a udělat interview s uvězněnými osobami, mezi kterými byly i ty odsouzené na trest smrti.

Mgr. Stanislav Motl byl vybrán pro rozhovor právě díky jeho zkušenostem s osobami odsouzenými na trest smrti a korespondenčnímu rozhovoru s vykonavatelem tohoto druhu trestu. Dalším důvodem bylo jeho dlouhodobé bádání a zájem o problematiku vězství a trestání, které dlouhá léta sleduje.

Rozhovor se uskutečnil v Praze 28. února 2018 s trváním 90 minut. Místo rozhovoru určil respondent. Prostředí bylo klidné, příjemné, a navíc dotazovanému známé. Hovor probíhal dle plánu a odpovědi byly dokumentované mobilním záznamníkem.

Získaná data budou vyhodnocena metodou tematické analýzy, což je dle Hendla (2016) základní metoda k provedení kvalitativní analýzy získaných dat.

Přepis rozhovoru č. 1:

Následující část práce obsahuje přepis rozhovoru s magistrem Stanislavem Motlem. Tučně budou napsané otázky, za kterými budou následovat odpovědi S. Motla. Celkově bylo položeno šestnáct otázek. Zodpovězeny byly všechny.

Jaký je váš názor na trest smrti? Co si o tomto druhu trestu myslíte? Má se užívat nebo ne? Jestli ano, za jaké trestné činy byste ho zavedl.

Jsem odpůrcem trestu smrti. Historie, dokonce i historie docela nedávná, nám dala již řadu případů, kdy rozsudek smrti, třeba z hlediska psychiatrického, vyhlášen být neměl a odporoval justici civilizované společnosti. Samozřejmě, takhle se vyjadřuji jako člověk, který nikdy nebyl v roli pozůstalého nebo oběti či poškozeného zvláště závažným zločinem. Kdybych byl v tomto postavení, možná bych názor změnil.

Proč si myslíte, že je v České republice dlouhodobě vysoké procento lidí, kteří jsou pro trest smrti (z výzkumu veřejného mínění)?

Odpůrců tohoto trestu je u nás, a nejenom u nás, dlouhodobě podstatně méně než naopak zastánců tohoto trestu. Myslím si, že lidé moc do hloubky nepřemýšlí o této problematice a tím pádem o ní ví málo. Určitě si ale nemyslím, že pro trest smrti jsou pouze nevzdělaní lidé.

Jaká forma aktivně vykonávaného trestu smrti je podle vašeho názoru nejpříjemnější?

Žádná forma výkonu trestu smrti není pro mě přijatelná.

Jak by měl podle vás v současnosti vypadat člověk, který vykonává popravky (kat)?

Na tuto otázku nejsem schopný odpovědět. Viz výše.

Popište postavu českých katů. Čím se lišili od obyčejného člověka? Proč byla jejich profese tak úzkostlivě utajována?

Žádného českého popravčího jsem osobně nepoznal. Pokud máte na mysli období let 1945-1989, z korespondenčního rozhovoru, který jsem s někdejší popravčím vedl v roce 1990, to když jsem připravoval knihu *A třináctý byl kat...*, jsem získal dojem, že byl jedním z více popravčích a že byl zároveň pracovníkem Vězeňské služby. Podle toho, co mi o sobě napsal, mám dojem, že se nelišil, alespoň na pohled, od běžných občanů této země. Něco jiného bylo, když jsem se, při psaní své jiné knihy *Svědék z cely Smrti*, podrobně zajímal o katy, kteří v nacistickém Německu popravovali v letech 1933–1945. Ti byli na své povolání hrdi, požívali velkých výhod a jejich plat byl vyšší než třeba plat vysokého důstojníka SS. Svým povoláním se netajili. A někteří dokonce po válce, už ale třeba v amerických službách, popravovali své bývalé nadřízené. Hovořil jsem například i s mužem, který popravoval nacistického zločince Adolfa Eichmanna, ale toho nelze s předchozími případy v žádném případě srovnávat. Nicméně i jeho názory byly pro mě velmi zajímavé.

Myslíte si, že by hrozba absolutního trestu přispěla ke snížení počtu nejzávažnějších trestných činů?

To si nemyslím.

Co si myslíte o možnosti justičního omylu u trestu smrti, který často uvádí jeho odpůrci?

Už jsem o tom hovořil. Takových případů bylo v historii mnoho.

Když se budeme bavit konkrétně o České republice, myslíte si, že v dnešní době jsou tresty za spáchané trestné činy u nás dostatečně vysoké?

Rozhodně bych zpřísnil tresty nejenom za vraždu, ale třeba také za závažné sexuální delikty. Jako reportér jsem už několikrát narazil u nás na případ, kdy šikovný advokát

člověka dokázal takzvaně „vysekat“ dokonce i z vraždy. Setkal jsem se i s případy, kdy údajný defraudant (odsouzený pouze na základě nepřímých důkazů), dostal trest ve výši 6 let, což je u nás leckdy více než trest odsouzeného vraha.

Jak se podle vás změnily podmínky ve věznicích za posledních 30 let?

Výrazně. Mnozí z vězňů (jde hlavně o notorické recidivisty) mi otevřeně říkají, že jim je dnes za mřížemi, po sociální a zdravotní stránce, lépe než na svobodě. Na druhé straně nejsou podmínky ve vězení už tak benevolentní, jako bezprostředně po listopadu 1989, kdy například ve Valdicích odsouzení vrazi spolurozhodovali o tom, kdo z prověřovaných dozorců bude moci v práci pokračovat a kdo ne, kdy si určovali, že dozorcí nesmějí chodit v uniformách, ale v civilu, a kdy si ze svých cel dělali perfektně vybavené garsoniéry s televizí, videem, a třeba i s chovem domácích mazlíčků.

Popište, jak vypadala cela osob odsouzených na trest smrti. Byla zcela odlišná od běžných cel?

Podle svědectví dvou lidí, kteří už čekali na popravu a nakonec k výkonu trestu nedošlo kvůli listopadovým událostem 1989 a následné amnestii, byla to běžná standardní cela, ale vyklizená. Na ústředním topení byla dřevěná ochrana. Pak tam také byla zabudovaná stolička, rovněž stolek. Ovšem bylo to udělané tak, aby si odsouzený tak jako tak nemohl ke stolku pohodlně sednout. Jak mi oba někdejší čekatelé na popravu říkali, šlo prostě o to, aby vězeň měl co nejvíce ztížené podmínky. V cele pak ještě obvykle byla jedna molitanová matrace. Jídlo dostával odsouzený na smrt třikrát denně. Jinak ale musel dodržovat denní řád. Protože byl sice odsouzený k trestu smrti, ale ještě mu běžely různé žádosti, třeba o milost. Denní řád spočíval v tom, že vězeň v určenou ranní hodinu vstal, následovala prohlídka, kdy člověk musel být otočený čelem ke zdi v rohu. Ještě předtím musel podat hlášení. Při prohlídce se vězeň musel svléknout do naha a potom, když prohlídka skončila, si mohl opět natáhnout vězeňský oděv. Pak se umyl a dostal snídani. Potom měl čas jen takzvaně pro sebe. Mohl číst, mohl kouřit, mohl i cvičit. Neznal ale den a hodinu, kdy bude vyveden na popravu.

Uznáváte absolutní doživotí (doživotí bez možnosti návratu) jako jednu z alternativ trestu smrti, nebo se spíše přikláníte k současné právní úpravě doživotí?

V případě zvlášť brutálních činů, o kterých jsem už psal, jsem zastáncem absolutního doživotí, bez možnosti návratu.

Realizoval jste rozhovory s osobami odsouzenými na trest smrti, který jim byl později (po roce 1990) přeměněn na doživotí. Bylo to dle vás v těchto případech „dobré rozhodnutí“?

Rozmlouval jsem postupně s 59 muži a ženami, odsouzenými pro trestný čin vraždy. Dvanáct z nich jsem zařadil do své již zmíněné knihy *A třináctý byl kat...* Mimochodem šlo u nás o první knihu tohoto druhu, která už asi nebude překonána, což však není ani tak mou zásluhou. Zřejmě už nikdo nebude mít, jako tehdy já bezprostředně po listopadu 1989, možnost volně se pohybovat po věznicích a volně rozmlouvat s odsouzenými. Kromě rozhovorů jsem měl navíc možnost detailně prostudovat i jejich rozsudky a spisy. Dva z těchto odsouzených už čekali, jak jsem se zmínil, v celách smrti na popravu. Podle toho, co jsem následně zjistil si myslím, že jejich „nepopravení“ bylo dobré rozhodnutí.

Jaké jste měl pocity při realizaci rozhovoru? Soucítil jste s těmito osobami?

Snažil jsem se k těmto vězňům přistupovat v duchu slov Adama Mickiewicze: „Chcete-li mě soudit, nebuďte se mnou, ale ve mně.“ Uvědomil jsem si tehdy třeba i to, že mezi nositeli paragrafu 219 trestního zákona je nutné rozlišovat. Je totiž mnoho případů, kdy onu dvěstědevatenáctku měl tehdy přisouzenu nejenom třeba nenapravitelný sadista a chladnokrevný vrah, ale také dejme tomu do té doby naprosto bezúhonný muž, který v návalu žárlivosti a v afektu – aniž dost dobře věděl, co dělá – připravil svou partnerku o život. Byť je i toto samozřejmě neomluvitelné. Ti, s nimiž jsem v letech 1990–1991 rozmlouval, byli různí, někteří přiznávali co udělali, uvědomovali si dosah svých činů, byli pronásledováni výčitkami a svědomím, posílali například finanční prostředky na charitu. Jiní naopak považovali své odsouzení za justiční omyl. Nebyl jsem vedený lítostí nebo dokonce útlocitností. Říká se, že každý jsme strůjcem svého osudu. Při rozmlouvách za vysokou zdí jsem však byl někdy na pochybách a ptal se sám sebe: Jsou viníky vždycky jenom oni sami? Jeden příklad: Rozmlouval jsem s odsouzeným vrahem, který měl vysokoškolské vzdělání. Když se vrátil z vojny, začal pociťovat, že se v něm postupně probouzí sexuální sadismus. Dokázal vyhodnotit nebezpečí, které nejenom jemu hrozilo a zašel za odborným lékařem-sexuologem. Ten s ním však jednal dost neurvale, necitlivě, doslova ho z ordinace vyhodil. O týden později pak tento muž spáchal sexuálně motivovanou a sadistickou vraždu. A já se ptám: Není alespoň částečně vina i na onom lékaři?

Myslíte si, že člověk, který stráví ve vězení více jak 15 let, je schopen se plnohodnotně vrátit do společnosti a žít životem v souladu se zákonem?

Ano, znám takové případy. Vždyť s některými „klienty“, o nichž jsem ve své knize psal, jsem dodnes v kontaktu. Hodně případů, opět to znám z vlastní zkušenosti, je však zcela opačných. Bohužel.

Měl jste tu možnost hovořit s vězni před udělením trestu smrti a po jeho udělení? Jaká byla změna v jejich názoru na svět? Jak se psychicky změnili?

Vzhledem k tomu, že jsem se do vězení dostal, jako reportér, až po listopadu 1989, neměl jsem možnost hovořit s někým, který byl – před udělením trestu smrti. Nicméně lidé, kteří někdy čekali na smrt, a nakonec jí unikli, jsou logicky jiní, než byli předtím. Měl jsem totiž možnost osobně poznat např. posledního odsouzeného na trest smrti Zdeňka Vocásku. Byl to pro mě neuvěřitelný zážitek. Byl jsem s ním v jeho cele, kde měl, bylo to těsně po listopadu 1989, normálně nůž a krájel si chleba. Prvotně tvrdil, jak nic neudělal a že je neviný. Poté vzal nůž, se kterým si krájel chleba, a předváděl, jak toho člověka bodnul. Dle mého je dnes neškodný, je to takový spíše jednoduchý, mohutný chlap. Dost nebezpeční jsou, myslím, ti inteligentní zločinci. Vzpomínám na setkání s tzv. „spartakiádním vrahem“. Velmi chytrý, bystrý, inteligentní, ale dobrý pocit jsem z něho neměl. Dnes je „venku“, změnil si jméno a je, pokud vím, ženatý.

Co si myslíte o aktuální otázce mezinárodního terorismu, která otevřela diskusi o znovuzavedení trestu smrti? Jsou podle vás zrovna teroristé jedinou skupinou, která by si zasloužila za své činy zemřít?

Ani v tomto případě svůj názor na trest smrti neměním. Alespoň zatím. Ovšem v případě opravdu nebezpečných teroristů jsem pro absolutní doživotí a také, což se u nás neakceptuje, pro povinnou a opravdu tvrdou práci, kterou by alespoň částečně spláceli svůj nesmazatelný dluh společnosti. Tak je tomu třeba v některých případech, v Izraeli, kde mají s terorismem – bohužel – opravdu bohaté zkušenosti.

Shrnutí rozhovoru č. 1:

Historik Mgr. Stanislav Motl se nekompromisně vyjadřuje proti trestu smrti. Jako alternativu absolutního trestu uznává absolutní doživotí pouze u těch nejtěžších, nejbrutálnějších zločinců. Dále pak zdůrazňuje nutné rozlišování vraždy z afektu

a plánovanou brutální vraždu bez jakéhokoliv soucitu, což se v historii při udělování trestu smrti nerozlišovalo. Ani v případě teroristů svůj názor na trest smrti nemění a pro opravdu nebezpečné teroristy by zavedl absolutní doživotí a tvrdou fyzickou práci, přes kterou by odsouzení odčinovali dluh společnosti. Jako příklad uvádí Izrael, ve kterém to funguje tímto způsobem.

Ze slov Mgr. S. Motla lze spatřit určitou nedůvěru v systém českého soudnictví. Tyto pochybnosti se shodují i s názorem většiny dotazovaných v roce 2017, který je patrný z výzkumu veřejného mínění Sociologického ústavu akademie věd České republiky, kde se občané obávají zneužití trestu smrti a možnosti justičního omylu. Motl svou nedůvěru zřejmě zakládá na vlastních zkušenostech, kdy se setkal s případy odsouzeného pouze na základě nepřímých důkazů, po kterých dostal trest ve výši 6 let, a také se situací, kdy šikovný advokát dokázal „očividně vinného člověka osvobodit z vraždy“. Co se týče možnosti justičního omylu, tak jej Mgr. Stanislav Motl považuje za velice pravděpodobný, protože je takových případů v historii velké množství. Nedokáže ale zdůvodnit, proč je dlouhodobě vysoké procento lidí, kteří jsou pro používání trestu smrti, ikdyž se obávají možnosti justičních omylů. Vysvětluje to tak, že o následcích užívání trestu smrti skutečně a do hloubky přemýšlí jen málo lidí. Co se týče způsobu trestání v České republice, je Motl pro obecné zpřísnění. Zvýšil by tresty za vraždu a sexuální delikty a dále by zavedl těžkou fyzickou práci vězňů.

Systémem posuzování vězňů Mgr. Stanislava Motla bylo úsilí vcítit se do jejich situace a přistupovat k nim individuálně. Snaží se o lidský přístup a pochopení spáchaných zločinů. V některých případech si myslí, že nejsou provinilci pouze samotní pachatelé. Setkal se se situací, kdy odborný lékař mohl pomoci osobě a předejít tak její trestné činnosti, ale nestalo se tak z důvodu špatného zacházení ze strany lékaře. Stejně tak si myslí, že Olga Hepnarová popravená být neměla, kvůli tomu, že byla psychicky nemocná a potřebovala odbornou pomoc lékařů. Tehdejší posudek ale konstatoval, že žádnou psychickou poruchou netrpěla.

Zajímavé je, že Mgr. Stanislav Motl z korespondenčního rozhovoru s katem (viz předchozí kapitola) získal dojem, že popravčí, se kterým realizoval rozhovor byl zároveň pracovníkem Vězeňské služby. Vychází to i z faktu, že mu korespondenční rozhovor zprostředkoval právě jeden z členů Vězeňské služby. Teorii podporuje i nezodpovězená otázka zaměstnání ve zmíněném rozhovoru.

Odpovědi na otázky byly důkladné a mým subjektivním názorem je, že dotazovaný o svých zkušenostech a názorech hovořil ochotně a upřímně, čímž jsem získala podrobné a jasné informace. Po celou dobu rozhovoru Mgr. Stanislav Motl podporuje svůj odmítavý postoj k trestu smrti. Připouští však, že by se jeho přesvědčení mohlo změnit, kdyby se stal pozůstalým nebo obětí či poškozeným zvláště závažným trestným činem.

Rozhovor č. 2:

Interview bylo vedeno s odborníkem na trestní právo a kriminalistiku, senátorem Parlamentu České republiky, panem JUDr. Miroslavem Antlem. Trestním právem se zabývá takřka čtyřicet let, z toho 22 let jako prokurátor, respektive státní zástupce, vykonávající dozor nad vyšetřováním nejzávažnější násilné a mravnostní trestné činnosti (zejména vražd) a organizovaného zločinu v rámci Východočeského kraje. S přezdívkou „Východočeský Cattani“ byl znám jako nekompromisní bojovník se zločinem. Přes rok byl ředitelem Úřadu vyšetřování pro Českou republiku a prvním náměstkem policejního prezidenta Policie České republiky. Dlouhodobě přednáší trestní právo, zejména na Pedagogické Fakultě Univerzity v Hradci Králové, dříve i na Policejní akademii České republiky a Fakultě zdravotnických studií Univerzity Pardubice. Je autorem knihy „Gaubery nemám rád“ a dalších navazujících publikací, zabývajících se zločinem a vyšetřováním trestních věcí.

JUDr. Miroslav Antl byl vybrán pro rozhovor právě díky jeho odbornosti v oblasti trestního práva a kriminalistiky a bohatým zkušenostem se zločinem, kdy sám o sobě říká „poslal jsem do kriminálu stovky vrahů na tisíce let“. Zúčastňoval se aktivně vyšetřování vražd od počátku – výjezdu na místo činu, ohledání a pitev mrtvých, výslechů obviněných a důležitých svědků, kdy často výslechy osobně vedl, a po podání obžaloby vždy zastupoval veřejnou žalobu v řízení před soudem.

Rozhovor se uskutečnil v Praze 27. března 2018 v dopoledních hodinách v Kolovratském paláci Senátu Parlamentu České republiky. Prostředí uskutečnění rozhovoru bylo velice příjemné. Dialog probíhal dle plánu s trváním 90 minut a odpovědi byly dokumentované mobilním záznamníkem.

Přepis rozhovoru č. 2:

Následující část práce obsahuje přepis rozhovoru s JUDr. Miroslavem Antlem. Tučně budou napsané otázky, za kterými budou následovat odpovědi doktora M. Antla.

Celkově bylo položeno čtrnáct otázek. Otázky byly stejné jako u prvního respondenta s vynecháním dvou otázek, které byly přímo na osobu magistra Stanislava Motla. Zodpovězeno bylo všech čtrnáct otázek.

Jaký je váš názor na trest smrti? Co si o tomto druhu trestu myslíte? Má se užívat nebo ne? Jestli ano, za jaké trestné činy byste ho zavedl.

Tak já jsem historicky znám svým nesouhlasem se zrušením tohoto trestu, když jsem to považoval za předčasné. Dokonce jsem za hlasité projevy kritiky byl i kárně řešen. Bylo to dáno tím, že jsem viděl stovky mrtvých obětí – a brzy na to pachatele, kteří hrůzný čin často popírali, či cynicky zlehčovali svoji vinu. Všichni tři „mí doživoťáci“ by byli kandidáty na trest smrti – a většina lidí, kteří by se mnou ty případy prožili, by s tímto názorem souhlasili. Postupně jsem se jako právník smířil se zrušením tohoto absolutního trestu, neboť je v rozporu s českou ústavou a v rámci EU také. A tak jsem se snažil prosadit tzv. absolutní doživotí, tedy doživotní vězení s vyloučením návratu u těch nejhorších a nejbrutálnějších zločinců, u nichž je experty jakákoliv náprava či převýchova vyloučena. Tato alternativa doživotí však byla znemožněna rozhodnutími Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku v roce 2013 v rámci EU. Pokud jde o skladbu trestných činů, lze vycházet z taxativního výčtu, které dříve uváděl trestní zákon z roku 1961 a současný trestní zákoník v případě uložení výjimečného trestu odnětí svobody na doživotí. Jsou to zejména zvlášť závažné zločiny tzv. kvalifikovaných vražd, obecného ohrožení, teroristických útoků apod. A musí pro to být současně splněny další podmínky uvedené v § 54 odstavci 3.

Proč si myslíte, že je v České republice dlouhodobě vysoké procento lidí, kteří jsou pro trest smrti (z výzkumu veřejného mínění)?

Podle mne je to dáno medializací případů těch zvlášť brutálních vražd. Zveřejňování otřesných, surových, krvavých případů v dramatickém podání médií vždy vyvolá logickou reakci lidí, kteří se pak dožadují nejpřísnějšího trestu. A všimněme si, že v případě vražedných útoků na malé děti se vždy objeví petice za zavedení trestu smrti, které se z okolí místa činu či bydliště oběti rychle rozšíří po celé republice. Navíc tematika kriminality, zejména té nejzávažnější násilné, se objevuje stále častěji ve skladbě pořadů všech televizních stanic, včetně veřejnoprávní. Mám na mysli hlavně krimi seriály. Ostatně ve zpravodajství všech TV krimi zprávy už dávno převažují. A nově jsou to i otřesné

případy teroristických útoků. Lidé mají rádi příběhy se šťastným koncem, což je v těchto případech dopadení a usvědčení vrahů, pokud možno se slibem trestu smrti. Anebo ještě líp zastřelení gaunera při závěrečné přestřelce před procesem. To se mi také líbí nejvíce.

Jaká forma aktivně vykonávaného trestu smrti je podle vašeho názoru nejpříjemnější?

Na tohle je fakt těžká odpověď, když o způsobu poprav se dozvídáme pouze ze zahraničních médií, zejména z Ameriky. Ale teoreticky by to mohla být jakási satisfakce pro pozůstalé, tedy způsob podobný popravě jejich blízkého. To je samozřejmě velmi nadnesené, když bychom se mohli dostat až k ukamenování. No, a odsouzení by zřejmě preferovali nenápadnou a bezbolestnou popravu, kterou si ani neuvědomí. Já bych se asi držel způsobu, který se u nás uplatňoval před zrušením testu smrti. To se však bavíme jen hypoteticky, neboť nic takového nepřichází v úvahu. A v případě teroristů klidně zastřelením popravčí četou, byť islamisté převážně oběti zabíjejí podřezáním hrdla, přičemž popravčími bývají i děti.

Jak by měl podle vás v současnosti vypadat člověk, který vykonává popravy (kat)?

Opět jen úvahově. Pokud někdo, tak každopádně veřejnosti naprosto neznámý člověk, jehož identitu nelze odhalit. Stejně jako v minulosti. Takže klidně zařazený ve struktuře Vězeňské služby, třeba jako úředník. Se speciálním výcvikem pro rychlou a jistou popravu.

Popište postavu českých katů. Čím se lišili od obyčejného člověka? Proč byla jejich profese tak úzkostlivě utajována?

Postavením vykonavatel trestu smrti. Osobně jsem se potkal pouze s jedním, a to u piva. On věděl, kdo jsem, takže po delší době mi to sám řekl. Vypadal jako dobrácký chlapák s velkýma silnýma rukama. A se smyslem pro spravedlnost, který tu činnost bral jako poslání, vždy přesvědčen o tom, že koná správně. Znal vždy konkrétní okolnosti případu. Byl příslušníkem tehdejšího Sboru nápravné výchovy, který měl běžnou pracovní pozici, popravčí činnost navíc byla utajena. Na politických procesech se jako vykonavatel poprav nepodílel. Takže se vlastně na pohled ničím nelišil. A mně byl v přímém kontaktu sympatický. Samozřejmě, že hlavně z pohledu současnosti by byl vnímán takřka jako sériový vrah, byť plnil rozkazy. A krom neustále hrozící pomsty ze strany kriminálníků

by mu možná hrozila i perzekuce ze strany společnosti. I proto nutné přísné utajení. Podotýkám, že já jsem měl prověrku NBÚ na stupeň přísně tajný.

Myslíte si, že by hrozba absolutního trestu přispěla ke snížení počtu nejzávažnějších trestných činů?

Já jsem dlouhodobě přesvědčen, že ano. Argumenty, že pachatelé o tom, co jim hrozí, před činem neuvažují, se týká tzv. domácích zabijaček, těch, kteří jednájí v afektu či bez rozmyslu. A naopak jsou gauneři, kteří s trestem kalkulují.

Co si myslíte o možnosti justičního omylu u trestu smrti, který často uvádí jeho odpůrci?

V Americe možná, alespoň dle jejich médií a filmů. V Československu jsem se s tím nesetkal. Mluvím o osmdesátých letech minulého století, kdy jsem v justici začínal. A ponecháme-li stranou léta padesátá, ani jsem o takovém případě neslyšel. Absolutní doživotí by tyto úvahy zvrátilo. Navíc jsem přesvědčen, že veřejné mínění velmi ovlivnila kauza Jiřího Kajínka, která byla zpochybňována politicky i médiálně. Přestože jde o dvojnásobného vraha a zvláště nebezpečného recidivistu, který je ve zkušební době podmíněného propuštění, stal se z něho takřka národní hrdina, který jezdí přednášet dokonce i do škol a je nadále glorifikován. K tomu ještě upozorňuji, že prezidentská abolice, tedy i milost není rozhodnutím o vině či nevině.

Když se budeme bavit konkrétně o České republice, myslíte si, že v dnešní době jsou tresty za spáchané trestné činy u nás dostatečně vysoké?

Vždycky je nutno odlišit trestní sazby od výše ukládaných trestů, protože ty vyměřují soudy právě v rámci trestních sazeb. Já osobně jsem v Senátu, respektive v celém Parlamentu prosadil v roce 2009 zvýšení trestních sazeb za nejzávažnější násilné, mravnostní a drogové zločiny. Soudy tedy mají možnost ukládat přísné tresty při horní hranici trestní sazby. U výjimečných trestů pak musí být i zákonné podmínky pro jejich uložení. Takže je to pouze a jen věcí soudů, ale i státních zástupců, kteří mohou podávat odvolání v neprospěch obžalovaného. U veřejně známých kauz bych já často prosazoval přísnější tresty.

Jak se podle vás změnil podmínky ve věznicích za posledních 30 let?

Výrazně, zcela zásadně. A dále se mění a měnit budou. Zcela zásadně se mění legislativa, upravující život ve věznicích. Vězeňská služba již půl roku realizuje zásadní novelu zákonů, které se týkají výkonu trestu odnětí svobody. Například ze čtyř skupin se rozlišují pouze dvě základní s vnitřní diferenciací. Zdokonaluje se i vzdělávání příslušníků Vězeňské služby, mj. se rozšiřují možnosti uplatnění v rámci Vězeňské služby i pro absolventy studia na naší katedře. Pokročila i humanizace vězeňství a přístup k odsouzeným. I když začátkem devadesátých let to byla spíše anarchie, která mimo jiné podnítila vzpoury. Probíhají stavební úpravy, modernizuje se vybavení atd. Je toho fakt spoustu. Na samostatnou kapitolu či dokonce celou práci by vám o tom více řekla paní magistra Raszková.

Popište, jak vypadala cela osob odsouzených na trest smrti. Byla zcela odlišná od běžných cel?

Pokud já si vzpomínám, tak podobně jako tzv. samotka. Tedy samostatná cela pro jednoho. Napevno zabudovaná ústavní stolička, stolek, pryčna, toaleta v rohu v zemi. Takže odlišná od běžných cel.

Uznáváte absolutní doživotí (doživotí bez možnosti návratu) jako jednu z alternativ trestu smrti, nebo se spíše přikláníte k současné právní úpravě doživotí?

Jak jsem Vám říkal na začátku, za jedinou možnou alternativu trestu smrti pokládám právě tzv. absolutní doživotí. Jinak totiž záleží na soudu, zda se rozhodne po dvaceti, eventuálně po třiceti letech doživotně odsouzeného vraha podmíněně propustit. A soud může třeba podlehnout tlaku veřejnosti, anebo trendu uvolňovat místa ve věznicích. Já tomu říkám čištění věznic. A k tomu v posledních letech u nás dochází. Mně se krom doživotně odsouzených vracejí takřka všichni ostatní, třeba i ti, kteří dostali přes dvacet let. Také se zřejmě ještě víc přiblížíme Skandinávii, kde jsou i nejhorší vrazi propouštěni maximálně po šestnácti letech. Viděl jsem to v Dánsku a v Norsku, kde mají i vrazi luxusní ubytování s krásným výhledem do zeleně – a tím, jak tam říkají, i do své světlé budoucnosti. Zatímco pozůstalí do smrti koukají do šedi náhrobků po svých blízkých.

Myslíte si, že člověk, který stráví ve vězení více jak 15 let, je schopen se plnohodnotně vrátit do společnosti a žít životem v souladu se zákonem?

To je určitě individuální. Záleží na jeho osobnosti i na tom, zda je schopen a ochoten se změnit, přizpůsobit a připravit se na život na svobodě. Určitě se i tohle výrazně mění k lepšímu právě s ohledem na profesionální převýchovný přístup Vězeňské služby k těmto odsouzeným, kdy je zdokonalována i příprava odsouzených na začlenění do společnosti. I tady zdůrazňuji, že jsou však jedinci, na něž nic takového nepůsobí, popř. se tváří převychovaně, přestože jsou potencionálně nebezpeční svému okolí. Takoví by se neměli na svobodu dostat nikdy.

Měl jste tu možnost hovořit s vězni před udělením trestu smrti a po jeho udělení? Jaká byla změna v jejich názoru na svět? Jak se psychicky změnili?

Takovou možnost jsem naštěstí nikdy neměl. A vůbec toho nelituji.

Co si myslíte o aktuální otázce mezinárodního terorismu, která otevřela diskusi o znovuzavedení trestu smrti? Jsou podle vás zrovna teroristé jedinou skupinou, která by si zasloužila za své činy zemřít?

To určitě ano. I když odpůrci zase tvrdí, že by to nic neřešilo, i proto, že tohle oni chtějí. Že věří v lepší posmrtný život. Já jsem však přesvědčen, že ti kdo plánují, připravují a nakonec chladnokrevně popraví co možná nejpočetnější skupiny lidí, a je jim jedno, zda jsou mezi nimi děti, ženy atd. si jiný trest než absolutní nezaslouží. A to jsme zase na začátku našeho příjemného povídání...

Shrnutí rozhovoru č. 2:

JUDr. Miroslav Antl se pevně staví proti zrušení absolutního trestu a považuje je za předčasné. Trest smrti uznává a považuje ho v některých případech za to jediné, co si pachatel zaslouží, jako příklad uvádí teroristický čin. Svůj názor na trest smrti zdůvodňuje tím, že na vlastní oči viděl stovky mrtvých a poté pachatele, kteří svůj hrozivý, brutální čin často popírali a cynicky zlehčovali svou vinu. Pro ně by tedy ukládal absolutní trest způsobem nenápadné, bezbolestné popravy, kterou by vykonávali popravčí se speciálním výcvikem. Doktor Antl je přesvědčen, že hrozba absolutního trestu by přispěla ke snížení počtu nejzávažnějších trestných činů. Jako jedinou možnou alternativu trestu smrti spatřuje v absolutním doživotí, které se snažil prosadit do české

legislativy. Absolutní doživotí by ukládal těm nejsurovějším zločincům, u niž je experty náprava či převýchova vyloučena. Dlouhodobý souhlas české veřejnosti s trestem smrti, který je patrný z výzkumů veřejného mínění, pan doktor M. Antl vysvětluje medializací případů zvláště brutálních vražd.

S odsouzením nevinného k trestu smrti se v Československu JUDr. Miroslav Antl v 80. letech minulého století neseťkal. O justičním omylu se můžeme, dle doktora Antla, bavit jedině ve Spojených státech amerických. Absolutní doživotí by tyto úvahy zvrátilo. Veřejné mínění často ovlivňují různé kauzy, jako je například aktuální případ Jiřího Kajínka, kde doktor Antl upozorňuje, že prezidentská abolice, tedy i milost, není rozhodnutím o vině či nevině. Co se týče způsobu trestání v České republice, tak JUDr. Miroslav Antl v roce 2009 prosadil v Parlamentu zvýšení trestních sazeb za nejzávažnější násilné, mravnostní a drogové zločiny.

U posuzování převýchovy vězňů se JUDr. Antl přiklání k individuálnímu hodnocení. Jsou vězni, kteří se po 15 letech výkonu trestu mohou navrátit do společnosti, a jsou nenapravitelní vězni, kteří jenom předstírají převychovanost. Ti nenapravitelní by se dle doktora Antla neměli nikdy dostat na svobodu. V přípravě vězňů na život venku je velmi důležitá profesionalita převýchovného přístupu Vězeňské služby, která se stále zlepšuje a je zdokonalována i příprava odsouzených na začlenění se zpět do společnosti.

Rozhovor s panem doktorem Miroslavem Antlem byl velmi zajímavý s ohledem na jeho bohaté zkušenosti v oblasti trestního práva a jeho nekompromisní přiklání se k trestu smrti. O svých zkušenostech, dle mého názoru, rád hovoří a s ochotou tedy na mé dotazy odpovídal.

6.3 Vyhodnocení empirického šetření

Na úvod konstatuji, že výše uvedené podkapitoly nám představují názor české společnosti 21. století na trest smrti, což bylo cílem bakalářské práce. Z výzkumného šetření se nám dostalo odpovědí i na výzkumný problém této závěrečné práce. Aplikování trestu smrti považuje česká společnost jako lepší řešení než věznění nenapravitelných, nebezpečných zločinců, kteří představují ekonomickou zátěž pro společnost.

VO1: Je česká veřejnost pro užívání trestu smrti?

Na výzkumnou otázku číslo jedna se nám dostalo odpovědi, že česká společnost je pro zavedení trestu smrti. Od roku 1992 je stále nadpoloviční část občanů České republiky,

kteří jsou pro užívání trestu smrti. Tato myšlenka se ale nepotvrdila u rozhovoru č. 1 s historikem Mgr. Stanislavem Motlem, který se nekompromisně staví proti zavedení a užívání trestu smrti v České republice. Svůj postoj vysvětluje obavou z možného zneužití, trestu smrti. U druhého respondenta JUDr. Miroslava Antla se dostáváme ke shodnému názoru s českou veřejností, kde se staví rovněž na stranu trestu smrti. Odůvodňuje to svými zkušenostmi, kdy býval na místech činů brutálních vražd a poté hovořil i s pachateli těchto činů, kteří svou vinu popírali a tvářili se cynicky, chladně, bez jakéhokoliv soucitu. Byli by tak jistými kandidáty na trest smrti.

VO2: Důvěřuje česká veřejnost v české soudnictví?

Z druhé výzkumné otázky nám vyplývá odpověď české společnosti, ze které je patrná nedůvěra v české soudnictví, což nám dokládá jak analýza statistických dat, tak rozhovor č. 1. Česká společnost se obává možnosti justičního omylu u trestu smrti, stejně tak respondent č. 1 – Mgr. Stanislav Motl, který svůj názor vysvětluje situací, kdy se setkal se šikovným advokátem, jenž dokázal člověka „osvobodit“ z vraždy a situací, kdy byl člověk odsouzen na základě nepřímých důkazů. Jiného názoru je doktor Miroslav Antl, který nesouhlasí s možností justičního omylu u trestu smrti. Dokládá to tím, že se s takovým případem v minulosti, kdy trest smrti existoval a on začínal v justici, nesešel. Dále pak zmiňuje, že opomineme-li 50. léta, tak ani o takovém případě neslyšel.

VO3: Je trest smrti prevencí před pácháním nejtěžších trestných činů?

Ve třetí výzkumné otázce o preventivní funkci absolutního trestu, která se projevuje zastrašením pachatelů zvláště závažných zločinů, jsme zjistili jistou nerozhodnost veřejnosti. Mírně podpoloviční část veřejnosti - 48 % popírá preventivní účinky trestu smrti a 42 % v preventivní účinky trestu smrti věří. Z rozhovoru č. 1 s Mgr. Stanislavem Motlem se nám dále dostává odpověď, že existence trestu smrti nemá prevenční působení a nesnížila by míru závažné kriminality. Na rozdíl od prvního respondenta je doktor Antl naprosto přesvědčen, že by hrozba absolutního trestu přispěla ke snížení počtu nejzávažnějších trestných činů. Zdůvodňuje to vysoko mírou pachatelů, kteří páchají trestnou činností s rozmyslem a s případným trestem kalkulují.

Závěr

V práci byl představen trest smrti v historickém kontextu, byly popsány základní pojmy a do aktuálních témat byly zařazeny kapitoly týkající se terorismu, znovuzavedení trestu smrti a absolutního doživotí. Z počátku byly představeny 3 základní teorie trestání a jejich podoba v České republice. Poté byla popsána historie trestu smrti, kde byly v českém odkazu zmíněny 4 osoby, které se svým přičiněním zapsaly do dějin absolutního trestu. Z popisu světových statistik se dozvídáme, že naprostou většinu celkového součtu poprav tvoří pouze hrstka států. Kvůli neochotě těchto zemí zveřejňovat skutečné informace („státnímu tajemství“) ale nevíme, jaká je pravda. Odborníci totiž tvrdí, že zejména v Číně, ale i dalších, především asijských a islámských státech, mohou být čísla až několikanásobně vyšší.

Aktuálně se názory na trest smrti dělí na 2 tábory, na abolicionisty (odpůrce) a retencionisty (zastánce). Argumenty každého z táborů zní logicky a přesvědčivě. Je proto těžké se rozhodnout ke které straně se přiklonit. K utvoření jistějšího názoru může sloužit jakékoli dílo od známých autorů v problematice např. J. Francka, N. Cawthorna nebo M. Monestiera.

V kapitole „Možnosti znovuzavedení trestu smrti“ se dozvídáme, že uvedení trestu smrti zpět k životu dnes není možné, resp. bylo by zapotřebí změn nejvyšších mezinárodních i národních norem. Proto byla do práce zařazena i kapitola absolutního doživotí. Zde se ovšem opět ukázalo, že zpřísnění trestní politiky tímto stylem také není možné. Zde pro změnu zasáhnul zákazem v roce 2013 Evropský soud pro lidská práva.

Tímto je tedy zpřísnění trestní politiky ve velkém měřítku na území České republiky znemožněno. Bohužel i pro případ terorismu. Nemůžeme tedy navázat např. na Tunisko, Izrael či Pákistán, které také v práci blíže zmiňuji.

V empirické části se dozvídáme, že řemeslo kata nebylo řemeslem v pravém slova smyslu (bavíme-li se o československé historii). Kat byl veřejnosti utajován a dodnes jsou jména osob, které byly exekutory trestu smrti utajovaná, takže je prakticky neznáme. Na základě rozhovoru se Mgr. Stanislavem Motlem a JUDr. Miroslavem Antlem, jsem dospěla k závěru, že katy byli zřejmě příslušníci vězeňské služby, kteří mimo zaměstnání žili běžným životem. Další zásadní zjištěnou informací je, že jak Mgr. Stanislav Motl, tak většina respondentů nevěří v preventivní účinek trestu smrti.

Mnou stanovené domněnky z úvodu práce se potvrdily přibližně ze tří čtvrtin. Křivka zastánců trestu smrti časem opravdu klesá (ze 76 % v roce 1992 na 53 % v roce 2017), ale i nadále jejich podíl ve výzkumech převládá. Názor JUDr. Miroslava Antla rovněž odpovídá mému odhadu. Postoj Mgr. Stanislava Motla k trestu smrti však nebyl dle mého očekávání. Svůj negativní názor vysvětluje psychiatrickým obrazem pachatelů, ale také justičními chybami, které se v minulosti odehrály. Pro bestiální a bezcitné vrahy by byl ochoten zařadit do české legislativy trest absolutního doživotí.

S názorem na české soudnictví korelují i výsledky veřejného mínění. Patrná je zde vysoká nedůvěra a obavy z možného zneužití trestu smrti ve svůj prospěch. Po přečtení již zmíněných 4 příkladů české historie však můžeme říci, že trest smrti se uděloval opravdu jen ve výjimečných případech, které byly podrobně prozkoumány a jejich bestiálnost byla očividná. Nízký zájem o problematiku a malá informovanost veřejnosti, kterými Mgr. Stanislav Motl odůvodňuje výsledky výzkumů, může být důvodem stále přetrvávajících vysokých podílů nerozhodnutých respondentů. Jistou roli však mohou dle JUDr. Miroslava Antla sehrávat i média, která senzačně popisují každou vraždu.

Cíl závěrečné práce byl splněn. V práci byly představeny názory české společnosti 21. století na trest smrti. Dostalo se nám také odpovědi na výzkumný problém a výzkumné otázky. Rozhovor s sebou přinesl zajímavé poznatky a můj odhad poklesu křivky zastánců trestu smrti se potvrdil. Výzkum ale nepřináší důvody tohoto vývoje. Zjištění příčin poklesu křivky by mohlo být předmětem dalšího bádání, které by mělo mít podobu sběru podrobných historických dat v širším měřítku. Na základě získaných výsledků bychom potom s jistou nadsázkou mohli ovlivnit veřejné mínění i v budoucnosti.

Přínosem práce je poměrně nové shrnutí problematiky, které je propojeno s aktuální bezpečnostní situací. Dále blíže specifikuje důvody, proč v českém prostředí není v současné době trest smrti užíván a především jaké překážky by bylo zapotřebí překonat, aby se česká trestní politika zpřísnila. Výzkum potom přináší pohled na historický vývoj veřejného mínění a přiblížení postavy kata „běžným čtenářům“.

Seznam použitých zdrojů

Seznam literatury

ANTL, Miroslav a Hanuš HANSLÍK. *Miroslav Antl radí, jak na gaunery*. Praha: Prostor, 2007. Poradna Miroslava Antla. ISBN 978-80-7260-180-6.

ANTL, Miroslav. *Gaunery nemám rád!* Praha: Plejáda, 2001. ISBN 80-86431-11-8.

CAWTHORNE, Nigel. *Nejnámější veřejné popravy v dějinách*. Frýdek-Místek: Alpress, 2009. Klokan (Alpress). ISBN 978-80-7362-711-9.

ČAPEK, Karel. *Hovory s T.G.M.* V nakl. Fragment 1. vyd. Praha: Fragment, 2009. ISBN 978-80-253-0752-6.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-138-0.

DRBOHLAV, Andrej. *Etopedie I: trest smrti versus trest života pro sériové vrahy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. Edice speciální pedagogiky (Gaudeamus). ISBN 80-7041-163-5.

FRANCEK, Jindřich. *Katovské řemeslo v českých zemích*. Hradec Králové: Muzeum východních Čech v Hradci Králové, 2007. ISBN 978-80-85031-70-6.

FRANCEK, Jindřich. *Zločin a trest v českých dějinách*. V Praze: Rybka Publishers, 1999. ISBN 80-86182-91-6.

FRANCEK, Jindřich. *Zločin a trest v Pardubicích 16.-18. století*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2011. ISBN 978-80-7405-120-3.

FOUCAULT, Michel. *Dohlížet a trestat: kniha o zrodu vězení*. Přeložil Čestmír PELIKÁN. Praha: Dauphin, 2000. Studie (Dauphin). ISBN 80-86019969.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 9788026209829.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 6. aktualizované a doplněné vydání*. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3.

KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody na doživotí*. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity, 1995. ISBN 80-210-1197-1.

KARABEC, Zdeněk. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-7338-024-2.

MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost [ve světě a českých zemích]*. V Praze: Rybka Publishers, 1998. ISBN 80-86182-05-3.

MOTL, Stanislav. *A třináctý byl kat....* Hradec Králové: Garamond, 1991. ISBN 8090068200.

MOTL, Stanislav. *Svědék z cely smrti*. V Praze: Rybka, 2010. ISBN 978-80-87067-47-5.

NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 2010. Teoretik. ISBN 978-80-87212-41-7.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie I*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. ISBN 978-80-7435-264-5.

SVÁTEK, Josef. *Dějiny poprav a katů v Čechách*. Praha: Havran, 2004. Mýtus. ISBN 80-86515-45-1.

ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GŘIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

TOMÁŠ AKVINSKÝ, sv. *Theologická summa*. Přel. Emilián Soukup aj. 1. vyd. Olomouc: Krystal, 1938. 2 sv. Přel. z: Summa theologie.

Seznam elektronických zdrojů

Co je to „civilizace“? Jeden svět a „naše hodnoty“? *Legacy.blisty.cz* [online]. 2001 [cit. 2018-03-12]. Dostupné z: <https://legacy.blisty.cz/art/9542.html>.

Český sociálně vědní datový archiv. *Nesstar.soc.cas.cz* [online]. © 2005-2014 [cit. 2018-02-28]. Dostupné z: <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/>.

Death penalty. *Amnesty.org* [online]. © 2018 [cit. 2018-01-12]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/what-we-do/death-penalty/>.

Deuteronomium. *Bible21.cz* [online]. © 2012 [cit. 2018-01-12]. Dostupné z: <https://www.bible21.cz/online#deuteronomium>.

Doživotí bez možnosti propuštění je proti lidským právům, rozhodl Štrasburk. *Novinky.cz* [online]. © 2003–2018 [cit. 2018-02-13]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/307326-dozivoti-bez-moznosti-propusteni-je-proti-lidskym-pravum-rozhodl-strasburk.html>.

Doživotí už nesmí být doživotí, rozhodl Štrasburk. Londýn se zlobí. *Zprávy.idnes.cz* [online]. © 1999–2018 [cit. 2018-02-13]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/dozivotni-trest-bez-moznosti-propusteni-v-britanii-je-nehumanni-pyv-/zahranicni.aspx?c=A130711_125723_zahranicni_aha.

Genesis. *Bible21.cz* [online]. © 2012 [cit. 2018-01-12]. Dostupné z: <https://www.bible21.cz/online#genesis>.

HAVLICKÁ, Kateřina. Izrael zvažuje popravy teroristů. Je to nežidovské, namítají odpůrci. *Zprávy.idnes.cz* [online]. © 1999–2018 [cit. 2018-02-10]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/v-izraeli-planuji-zavest-trest-smrti-pro-usvedcene-teroristy-pbz-/zahranicni.aspx?c=A150714_132813_zahranicni_kha.

Hnutí amnestie a lidská práva. *Amnesty.cz* [online]. © 2018 [cit. 2018-01-12]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/hnuti>.

China Executes Most People By Far. *Statista.com* [online]. 2017 [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: <https://www.statista.com/chart/8921/countries-with-most-executions-worldwide-2016/>.

Kat. *Wikipedia.org* [online]. 2017 [cit. 2018-01-12]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Kat>.

KVASNIČKA, Daniel. Exodus 22. *Biblinet.cz* [online]. [cit. 2017-11-22]. Dostupné z: <http://www.biblinet.cz/b/Exod/22>.

Listina základních práv Evropské unie. *Eur-lex.europa.eu* [online]. 2012 [cit. 2018-02-10]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A12012P%2FTXT>.

LIŠKA, Otakar a kol. Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918–1989. *Data.idnes.cz* [online]. © 1999–2017 [cit. 2017-11-22]. Dostupné z: http://data.idnes.cz/soubory/domaci/A170221_JJ_006_SEIT_02_-_DRUH_VYDN.PDF.

MICHÁLEK, Emanuel a kol. Pomsta a trest. *Nase-rec.ujc.cas.cz* [online]. © 2011 [cit. 2018-11-20]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6055>.

Muzeum zla: Vocásek. *Kriminalistika.eu* [online]. 2010 [cit. 2017-11-20]. Dostupné z: <http://kriminalistika.eu/muzeumzla/vocasek/vocasek.html>.

Novela trestního zákona zpřísňuje tresty spojené s terorismem. *Miroslavantl.cz* [online]. © 2011–2012 [cit. 2018-02-13]. Dostupné z: <http://www.miroslavantl.cz/senat/702-novela-trestniho-zakoniku-zprisnuje-tresty-spojene-s-terorismem/>.

Numeri. *Bible21.cz* [online]. © 2012 [cit. 2018-01-12]. Dostupné z: <https://www.bible21.cz/online#numeri>.

O Českém sociálněvědním datovém archivu. *Soc.cas.cz* [online]. © 2005-2014 [cit. 2018-3-20]. Dostupné z: <http://archiv.soc.cas.cz/o-ceskem-socialnevednim-datovem-archivu>.

Od poslední popravy uběhlo 25 let, na vraha Lulka místní stále pamatují. *Hradec.idnes.cz* [online]. © 1999–2018 [cit. 2018-02-10]. Dostupné z: https://hradec.idnes.cz/vladimir-lulek-trest-smrti-poprava-d6z/hradec-zpravy.aspx?c=A140201_2029053_hradec-zpravy_kvi.

Olga Hepnarová. *Cs.wikipedia.org* [online]. 2018 [cit. 2018-02-10]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Olga_Hepnarov%C3%A1.

Ottův slovník naučný/Kat. *Wikisource.org* [online]. 2014 [cit. 2018-02-10]. Dostupné z: https://cs.wikisource.org/wiki/Ott%C5%AFv_slovn%C3%ADk_nau%C4%8Dn%C3%BD/Kat.

Pákistán po masakru ve škole obnovil trest smrti za terorismus. *Novinky.cz* [online]. © 2003–2018 [cit. 2018-02-10]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zahranicni/svet/356598-pakistan-po-masakru-ve-skole-obnovil-trest-smrti-za-terorismus.html>.

Počet poprav ve světě loni klesl. Kat má nejvíce práce v těchto pěti zemích. *Zahranicni.eurozpravy.cz* [online]. © 2009–2018 [cit. 2017-11-22]. Dostupné z: <http://zahranicni.eurozpravy.cz/eu/186836-pocet-poprav-ve-svete-loni-klesl-kat-ma-nejvic-prace-v-techto-peti-zemich/>.

POKORNÝ, Pavel. Izrael: Je čas zavést trest smrti pro teroristy. *Ceskapozice.lidovky.cz* [online]. © 2018 [cit. 2018-02-10]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/izrael-je-cas-zavest-trest-smrti-pro-teroristy-frr-/tema.aspx?c=A111020_044700_pozice_40521.

Poslední popravený v Česku – pětinasobný vrah Vladimír Lulek. *Ceskatelevize.cz* [online]. © 1996–2018 [cit. 2017-11-20]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1464246-posledni-popraveny-v-cesku-petinasobny-vrah-vladimir-lulek>.

Poslední hrdelní soud ukončil před 25 lety život sadisty Svitka. *Ceskatelevize.cz* [online]. © 1996–2018 [cit. 2017-11-20]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1030709-posledni-hrdelni-soud-ukoncil-pred-25-lety-zivot-sadisty-svitka>.

POSPÍŠIL, Jiří. Interview. In: *Studio ČT*. TV, ČT24, 25. ledna 2008, 13:00.

PRACHAŘ, František. Bachař Olgy Hepnarové: Před popravou se prala o život! *Blesk.cz* [online]. © 2001–2018 [cit. 2018-02-10]. Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-krimi/381522/bachar-olgy-hepnarove-pred-popravou-se-prala-o-zivot.html>.

Rychlá fakta. *Vscr.cz* [online]. © 2018 [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: <http://vscr.cz/informacni-servis/rychla-fakta/>.

Sdělení č. 209/1992 Sb. Protokol č. 6 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod týkající se zrušení trestu smrti. *Zakonyprolidi.cz* [online]. © 2010-2018 [cit. 2018-02-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-209>.

Súra '17. Noční cesta'. *Koranoislam.cz* [online]. © 2018 [cit. 2018-01-12]. Dostupné z: <https://www.koranoislam.cz/sura/17/page/2/>.

The Death penalty in 2016: Facts and figures. *Amnesty.org* [online]. © 2018 [cit. 2017-11-22]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2017/04/death-penalty-2016-facts-and-figures/>.

TOMAN, Petr. Pronásleduje mě to, říká odsouzený vrah Zdeněk Vocásek. *Vary.idnes.cz* [online]. © 1999–2018 [cit. 2018-02-10]. Dostupné z: https://vary.idnes.cz/horni-slavkov-veznice-vrah-vocasek-rozhovor-fnd-/vary-zpravy.aspx?c=A160810_2265296_vary-zpravy_prz.

Trest smrti pro teroristy: izraelský parlament dal návrhu zelenou. *Tyden.cz* [online]. © 2006-2018 [cit. 2018-02-10]. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/asia-a-oceanie/trest-smrti-pro-teroristy-izraelsky-parlament-dal-navrhu-zelenou_461351.html.

Tunisko se ostře postavilo proti terorismu. Obnovilo trest smrti! *Tn.nova.cz* [online]. © 2012 [cit. 2018-02-10]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/clanek/tunisko-se-ostre-postavilo-proti-terorismu-obnovilo-trest-smrti.html>.

U.S. Executions Fell To A 25-Year Low In 2016. *Statista.com* [online]. 2017 [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: <https://www.statista.com/chart/7397/us-executions-fell-to-a-25-year-low-in-2016/>.

Úplné znění nového trestního zákoníku. *Miroslavantl.cz* [online]. © 2011–2012 [cit. 2017-11-22]. Dostupné z: <http://www.miroslavantl.cz/trestni-zakonik/uplne-zneni-noveho-trestniho-zakoniku>.

Usnesení č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod. *Zakonyprolidi.cz* [online]. © 2010-2018 [cit. 2018-02-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>.

Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. *Zakonyprolidi.cz* [online]. © 2010-2018 [cit. 2018-02-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>.

Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2016. *Mvcr.cz* [online]. © 2018 [cit. 2018-02-10]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2016.aspx>.

Příloha

Korespondenční rozhovor s katem z knihy Stanislava Motla, „A třináctý byl kat...“:

„Čím jste chtěl být, když Vám bylo patnáct?“

Letcem.

Jaké máte vzdělání?

Středoškolské.

Jak a za jaké okolnosti jste se dostal ke svému povolání? Co Vás vedlo k tomu, že jste si je zvolil?

Touha po dobrodružství.

Jste ženatý?

Ano.

Máte děti?

Dvě.

Věděly o vašem povolání?

Ano.

Místo v životě, které byste jím doporučil?

Aby vykonávali takové povolání, které jím bude zároveň koníčkem.

Jaké jste měl po první popravě pocity?

Šokující.

Byl jste za svou práci placen?

Nebyl jsem placen.

Váš oblíbený spisovatel?

Čapek.

Kniha, která vás v poslední době zaujala?

H.G. Wells – Neviditelný.

Máte nějakého koníčka?

Sport.

Vzpomenete si na svoji první popravu. Kdo to byl a jak se choval?

Nevzpomínám si. Při popravě se každý choval klidně.

Znal jste u popravených jejich tvář, jméno, případně i zločin, za který byli odsouzeni k trestu smrti?

Ano.

Zažil jste případ, kdy se některý odsouzený choval před popravou zpupně, arogantně či ironicky? Mohl byste uvést nějakou příhodu?

Ne.

Je pravda, že odsouzení měli poslední přání? Jaká to zpravidla byla?

Není to pravda.

Popravil jste někdy ženu? Kdo byla a jak se chovala?

Nebyl jsem u popravy ženy.

Kolik let jste svoji profesi vykonával?

Čím se nyní živíte?

Spíte dobře?

Ano.

Byl jste někdy členem nějaké politické strany? jste členem odborů?

Souhlasíte se zrušením trestu smrti?

Ano. Jen barbarské národy využívají absolutního trestu.

Jaké je vaše oblíbené jídlo?

Ryby.

Máte nějaké zdravotní problémy?

Přiměřené k věku.

Neměl jste výčitky svědomí ve vztahu k vašemu povolní?

Měl a mám.

Byl jste zaměstnán výhradně jako vykonavatel rozsudku smrti, nebo jste měl kromě toho ještě nějakou profesi? Jakou?

Jak se díváte na současný společenský proces v naší zemi?

*Konečně máme svobodu. Mám za to, že část našich občanů si neumí poradit s demokracií.
Co vlastně chtějí Slováci?*

Kolik je vám let?

Nezanechala na Vás práce následky v tom smyslu, že byste byl člověkem bez citu, bez soucitu?

Nezanechala.

Kdybych Vám mohl splnit tři přání – co by to bylo?

Aby každý člověk na této planetě měl za první svobodu, za druhé zdraví, za třetí lásku a přátelství.“ (Motl, 1991, s. 93-94)